

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARGEL

Erdélyi Viktor: A magyar kartellek.

Huszonkét éve, hogy Magyarországon megalakult az első kartell (Szódakartell 1890-ben) és a kartellkérdés mégis csak az újabb időben ébresztett nagyobb érdeklődést a közvéleményben. Az első időben oly abszolút közöny nyel fogadták a kartellalakulási híreket, hogy például a magyar cukorkartell megalakulásakor az alapítók csak a bécsi napilapoknál „késztették elő” a talajt. A magyar műtrágyakartell, a szénkartell, az ócskavaskartell és a téglakartell valósággal észrevétlenül születtek és a magyarországi kartellek életének első évtizedében alig esett a kartellekről szó. Nagy ritkán elhangzott ugyan néhány bátor-talan frázis a magyar kartellekről is, de azért a szélcsend egy évtizeden túl teljes volt ezen a téren. Pedig a kartellalakulások következményei nem maradtak el és a közönség ezeket ugyancsak megérezte.

Nem mondható véletlenségnek, hogy az első komolyabb kartellelles kirohanás politikai háttérrel bírt. Az állami vasművek félhivatalosan beléptek a vaskartellbe és ezáltal a honatyák megtudták, hogy Magyarországon kartellek is vannak. Sőt csakhamar olyasmit is hallottak, hogy a külföldön a kartelleket élesen támadják és egy szép napon, minden bevezetés nélkül, középkori nehéz fegyverzetben hadkírontottak a kartelleknek és a kormánynak, amely a „kartellekkel paktál”. A kartellek és a kormány védelmére Lukács László akkori pénzügyminiszter vállalkozott és kijelentette, hogy „*ha vaskartell nem lett volna, ma nem lenne vasiparunk*”. A súlyos kijelentés elvette a harcosok harci kedvét, részben azért, mert nem ösmerték a magyar vasipart, másrészt pedig azért, mert a kartellekről is csak nagyon homályos fogalmaik voltak. De a jelszó nem maradt hatástalan. Nemsokára szakkörökben indult meg a kartellelles mozgalom és most már súlyosabb csapásokat mértek a kartellekre. Eredményt azonban most sem értek el. A közvéleménybe nem mentek át az eszmék, a nagyközönség tájékozatlanul állott. És a kartellek gondoskodtak „arról, hogy ez a tájékozatlanság mennél nagyobb legyen. Mély hallgatásba burkolóztak, jelentéseket nem adnak ki és a szerződéseket üzleti titoknak tekintik. Sőt keresztülvitték azt, hogy a hivatalos statisztikában is mennél kevesebb oly adat szerepeljen, amely világot vethetne üzleteikre. Ez a titkolózás annyira megy, hogy a szénkartell egyenesen letagadja létezését. És míg például Ausztriában a legtöbb kartell minden életnyilvánulása nyilvános, addig minálunk egyes kartellek létezése is kérdéses a nagyközönség előtt. Szaklapjaink csak ritkán, alkalmoszerűség foglalkoznak egy-egy kartell néhány dolgával, napilapjaink egyes kartellek abnormis életnyilvánulásait tárgyalják szintén alkalmoszerűleg és ezen a téren csak a Népszava ment előbbre egy lépéssel, amikor olvasói részére több vonásaiban megismertetett néhány nagyobb kartellt. A speciális könyvek maroknyi száma alig bír jelen-

tősséggel. Néhány kartellelles és néhány kartellbarát munkácska csak az érdekeltek figyelmére számíthat. A magyar kartelleket ösmertető munka még hiányzik.

Ebben a vázlatos tanulmányban nem térhetünk ki a kartellek szervezetének minden részére, csak a körvonalakat rajzoljuk meg. Azokat a dolgokat fogjuk megösmertetni, amelyek a szerencsésebb nyugati államokban köztudomásúak, és amelyek ismerete nélkül a kartellek szerepéről nem alkothatunk még általános képet sem. Tanulmányunkban nem leszünk sem kartellbarátok, sem kartellelleségek. Olyannak tekintjük a kartellek szerepét a gazdasági életben, mint amilyen a véredények izomrostjának a szerepe az emberi testben. Hogyha az izomrost elernyed, kitégülni a véredény és szédülést, majd gutaitést okoz, míg a túlságosan merev izomrost szívszélhűdésre készíti elő a talajt. A kartell hiánya vagy a gyenge kartell a féktelen versenyt és az esztelen versengést növelik nagygyá, míg a túlrideg kizsákmányoló kartell a gazdasági élet számos terén pangást, visszafejlődést, sőt katasztrófát idéz elő.

Tanulmányunk során nem ragaszkodunk kizárólag a kartellek üzleti szervezetéhez, hanem elsősorban a termelési viszonyokat és a piac helyzetét tekintjük. A termelési viszonyokban rejlik a kartell természetes bázisa, a piaci viszonyok mutatják a kartelli hatását és a kettőnek egymáshoz való viszonyából igyekezünk megrajzolni a kartell képét. Külföldi példák és általános tantételek nem jönnek nagy figyelembe ennél a munkánál, amely tulajdonképpen nem a „kartellekről”, hanem speciálisan a „mi kartelljeinkről” szól. Kizárólag ezek sajátos viszonyait tartjuk szem előtt és ezért tesszük kiindulási ponttá a termelési és piaci viszonyokat.

Másodsorban foglalkozni fogunk a kartellek pénzügyi szervezetével és a kartellek mögött álló pénzcsoportokkal. Ezáltal tisztább képét kapjuk az érdekszövetkezeteknek és reámutathatunk az egyes látszólag különálló kartellek közötti kapcsolatra. Az iparfejlesztési akció sok eddig még rejtélyesnek látszó sajátosságira vet fényt ez a kapcsolat. Ezzel a kérdéssel függ össze a „konkurens” kérdése is, de talán még ennél is fontosabbak a „patrónusok” kérdése. Csak ezeknek a kérdéseknek a beállítása után kerülhet sor a diagnózis megállapítására. És itt kizárólag az az egy kérdés bennünket érdekelni, hogy az illető kartell a kartellárság érdekének megvédése mellett szolgálja-e a gazdasági haladást avagy nem.

Tartozunk a speciális magyar viszonyoknak azaz, hogy a fentiekén kívül még egy körülménnyel foglalkozunk. A kartell és a kormány közötti viszony. A kartellek között ugyan nincsen mostoha gyermek, de azért bizonyos fokozatok mégis feltűnően mutatkoznak. És ennek a fokozatnak a bemutatásával a diagnózisból a kórkép bontakozik ki.

A tanulmány újszerűsége magával hozza, hogy egyes helyeken hiányos lesz. Ilyenkor helyet adunk a hozzászólásnak és igyekszünk az ankétszerű beállításra. Ezáltal csak hűségében nyer a kép és mi kizárólag azt tartjuk feladatunknak, hogy a magyar kartelleknek lehető hű képét adjuk.

I.

A szénkartell.

A vitás kérdések fejtegetésébe nem ereszkedhetünk és így nem foglalkozhatunk azzal a kérdéssel sem, vajjon Magyarország földje szénben szegény avagy gazdag. Ellenben tényként megállapíthatjuk és alább részletesen fejtegetjük azt, hogy Magyarországon az ismert széntelepeknek csak kis részén folyik a termelési munka és a feltételezett széntelepek felkutatására vállalataink nem törekszenek. A magyar szénkartell gondos óvatossággal kerüli el a túltermelés lehetőségét.

Ami a széntelepek, – vagyis jobban mondva az üzemben levő szénbányák földrajzi fekvését illeti, úgy az határozottan kedvezőtlen. A legtöbb szénbánya az Alföld pereme körül sorakozik, avagy ahhoz közel fekszik, míg az iparilag oly fontos Erdély belsejében nincs jelentős szénbánya (a Zsilvölgy inkább az Alföld mint Erdély belseje felé gravitál) és az ugyancsak iparilag fontos Felföldön csak két éve helyezték üzembe az egyetlen nagyobb szénbányát, a handlovait. Szénbányáink e különös elhelyezkedéséből az következne, hogy a Felföldöt a közeleső Sziléziából látjuk el szénnel, míg a mi déli határhoz közel eső bányáink a Balkánra való exportban keresnek kárpótlást. Azonban ezek közül csak az előbbi áll.

Magyarország széntermelése 1910-ben 90,363.000 métermázsát tett ki, míg a szükséglet 115,441.858 métermázsá volt, a hiányzó részt behozatal útján kaptuk és ezáltal 52,386.754 koronát engedett át a szénkartell külföldi versenytársainak. De szívesen engedte át, mert ezáltal a befektetett tőke magasabb kamatoztatását biztosította magának. Csak az üzemek megszorításával érhetne el a következő páratlan eredményeket:

1. A feketeszen árak 12%-al emelkedtek, míg a feketeszen bányákban alkalmazott munkások bérét az előző évi átlagos 337 fillérről 332 fillérré szorította le. Az így nyert különbözet birtokában természetesen tért hódított az olcsóbb feketeszen, de ez a kartellre nézve nem bír jelentőséggel, mert a szükségletet a mai szervezet mellett amúgy is képtelen fedezni.

2. A barnaszén ára 13%-al emelkedett, a munkabéreket 448 fülérről 335 fülérré szorították le és 891-el kevesebb munkással, 754,469 métermázsával többet termeltek. Amíg a munkáskihasználás ilyen nagy arányokban lehetséges, addig természetesen eszükbe sem jut a vállalatoknak az üzemek fejlesztése, ami munkáshiányt és ezzel kapcsolatosan munkabéremelkedést idézne elő. A szénkartell üzleti elve: kis forgalom, de nagy haszon. És ezt úgy éri el, hogy a szénbányák földrajzi fekvését kihasználja üzleti céljaira.

Tekintsük mindenekelőtt a dunántúli ország-részt. A dunántúli feketeszenbányák a Mecsek hegységben és annak közelében terülnek el és itt öt nagyobb vállalat van érdekelve, amelyek közül csak a Dunagőzhajózási bányavállalata bír nagyobb fontossággal. Ez a vállalat sem gondol sokat az üzem fejlesztésével, hanem megelégszik, ha termelésének azt a részét, amelyet saját üzeméinél niem használhat, jó áron eladja. A kartell szívesen segíti a Dunagőzhajózási, nehogy a barnaszénnek konkurenciát csináljon és így az egész feketeszenbányászat kisjelentőségű. Az óriás területet lefoglalva tartják, de a feltárást nem

látják célszerűnek. A kisszabású üzemek teljes erejükből a könnyen elérhető üzleti eredményeket hajszolják és ez a magyarázata a következőknek:

1. A kerületben működő műszaki tisztviselők 27 százaléka nem bír a szükséges kvalifikációval. Ezek olcsóbb munkaerők.

2. A 479 altiszt közül csak 169 végzett szakiskolát. Ezáltal is olcsóbbá teszik az üzemet.

3. A munkáslétszám 1910-ben így változott: férfimunkás 198-al kevesebb, nőimunkás 31-el több, gyermekmunkás 38-al több.

Ez ez a magyarázata annak is, hogy a dunántúli feketeszenbányáknál minden 124-ik munkásra egy-egy halálos vagy súlyos baleset esik.

A dunántúli barnaszénbányák legjelentősebbjei Esztergom és Tata vidékére esnek. Ezek elsősorban a fővárosban, a Dunamentén és a felföld idegravitáló részén igyekeznek konkurrensmentessé tenni a piacot és ezért szívesen átengedik a Dunántúl délnyugati részét a dalmát barnaszénnek, amely különben kültagja a kartellnek. A dunántúli barnaszénbányáknál szintén látjuk azt az igyekezetet, hogy a férfimunkásokat lehetőleg az olcsóbb női és gyermekmunkásokkal helyettesítsék. (Férfi 813, nő 110, gyermek 149.)

A dunántúli szénbányák termelési és munkásviszonyai a következők:

Pécsvidéki szénmedencében termel 4581 munkás 8,660.918 métermázsá szenet.

Az esztergomvidéki szénmedencében 1754 munkás termel 4,102.371 métermázsá szenet.

A tatai szénmedencében 6718 munkás termel 15,910.059 métermázsá szenet. (1910-ben itt a munkáslétszám 522-el apadt, a termelés pedig 145,261 métermázsával emelkedett.)

A dunántúli szénvidéken óriás feltáratlan területek kínálkoznak még, de a kartell tagjai nem gondolnak az üzemfejlesztésre, bár a Dunántúl egyharmadrészét képtelenek szénnel ellátni. Hogy ennek mi az oka, arra később mutatunk rá.

A délmagyarországi szénterület (Tisza-Maros-Erdély-Alduna közötti vidék) zárt egység, amely idegen szenet nem fogyaszt, de viszont saját széntermelését sem viszi messzebb vidékre. A legnagyobb széntermelő az Állam vasúttársaság, amely csak saját szükséglete fedezésére gondol és elszántan védi meddő hegyzárlatát. A dénmagyarországi szénbányáknál 3939 munkás (225-el kevesebb mint az előző évben) 4,303.809 métermázsá szenet termel. (86,178 métermázsával több mint az előző évben.) A termelési viszonyok primitívek, aminek természetes következménye a sok véres baleset. (Minden 55-ik munkásra esik egy halálos vagy súlyos.)

Az országnak legintenzívebben műveit széntelepei a zsilvölgyiek, de itt is megtörténhetett az a köztudomású tény, hogy a salgótarjáni 1909-ig évi 200,000 korona bért fizetett az állami szénbánya-terület bérlere fejében és egy kapavágást sem tett. Az itteni szénbányákban 12,666 munkás dolgozik és 18,133.729 métermázsá szenet termel. Ez épen ellenkezője a délmagyarországi szénterületnek, amennyiben a termelést csak területen kívül értékesíti. A Zsilvölgyben egyetlen szénfelhasználó ipartelep sincs. A gazdag vállalatokban hiányzik a vállalkozói kedv és idegen vállalkozó nem létesíthet itt ipartelepét, mert kényre-kedvre ki volna szolgáltatva a szénbányáknak.

Erdélyben más jelentősebb szénbányavállalat nincs és így érthető, hogy itt piacra található az *angol* szén, amelyet via Galac hoznak be.

Középmagyarországon két jelentősebb szénvidék van, a salgótarjáni és a sajómenti. A salgótarjáni medencében jöminőségű barnaszén termelnek, míg a sajómenti szén minősége gyengébb. Mindkét vidéken nagyon elterjedt szokás a meddő hegyzárlat, ami arra szolgál, hogy a munkás viszony ok statusquoját biztosítsák és a „túltermelésnek elejét vegyék. Salgótarján körül 6828 munkás 15,264,357 métermázsa szenet termel és ez az arány arra mutat, hogy itt a termelési viszonyok rendkívül kedvezők. A sajómenti szénvidéken 5359 munkás 11,274.166 métermázsa szenet termel.

Ezekhez járulnak a kisebb szénvidékek, amelyeken 8541 munkás talál foglalkozást és 12,656.976 métermázst termel. (Munkáslétszám 798-al csökkent, míg a termelés 680.514-el emelkedett.) A handlovai szénmedence termelése csak a jövőben fog számítani.

A középmagyarországi szénbányák csak a környék ipari helyeinek, a máv.-nak és Budapestnek szállítanak szenet. A felvidékre nem fordítanak figyelmet és így a felvidéken a külföldi szén foglalta el a piacot. De a külföldi szén behatol az ország belsejébe is és a nagyobb ipari gócpontokon folyton nagyobb keresletnek örvend. A kartell nem védekezik ellene, sőt könnyösen nézi ezt a térfoglalást. A magyar szénbányavállalatok haszna minden körülmények között biztosítva van és a többiek között a következő táblázat is felvilágosítást nyújt arról, hogy ezt a hasznot milyen úton igyekeznek növelni.

	á r a		műszakbér 1909-ben	műszakbér 1910-ben
	1909	1910		
Feketeszén ...	1·60	1·85	3·44	3·38
Barnaszén ...	1·10	1·30	2·47	3·34

Pedig a szénbányászat fejlesztésére még tág tér nyílik, de csak a kartell részére. A kartell tagjai óriás feltáratlan szénterületeket tartanak lefoglalva az ország különböző részein, amint azt a következő hozzávetőleges számításra alapuló táblázat mutatja.

	bányászat folyik a szénterület
Dunántúli feketeszénterület	hetedrészén
Délmagyarországi feketeszénterület ..	tizenötödrészén
Dunántúli barnaszénterület	negyedrészén
Salgótarjáni barnaszénterület	harmadrészén
Sajóvidéki barnaszénterület	hatodrészén

A főváros útbaigazító hivatala.

Írta: dr. Sidó Zoltán f. fogalmazó.

A magán- és büntetőjog, valamint a közigazgatás körébe vont feladatok és az e feladatok elvégzésére kiadott rendelkezések ma már oly számosak és szétágazók, hogy az azokban való jártasság megszerzése a törvénykezés és közigazgatás terén működők részére is nagy nehézségekkel jár és nem szenved kétséget, hogy még magasabb műveltség mellett is lehetetlen a nagyközönség részére. Annál fokozottabb mértékben áll ez az alsóbb néposztályok tagjaira nézve.

A törvényekben és rendeletekben való járatlan-ság azonban nagy mértékben hátrányára szolgál mindenkinek, sőt nem egy esetben egzisztenciájára végze-

tessé is válhatik. Jogéletünk azon elve, hogy a „jog nem tudása nem mentesség”, magával hozza azt a kívánalmat, hogy érdekei megvédésére az egyén minden egyes esetben a jogban jártasak tanácsát kérje ki, aminek költséges volta azonban legtöbbször arra vezet, hogy a vagyontalan egyén jóga és ezzel pénze is veszendőbe megy.

A jogban való járatlanságán kívül érdekei kellő megvédésétől a szegény embert még a hatóságoktól való félelme, bizalmatlansága és igazsága kivívásának fáradságos volta is visszatartja. A közigazgatási szervezetnek a szegény ember előtt rejtelmesen bonyolult volta, valamint a feleknek egyik hatóságtól és hivatalból a másikba való szokásos küldözése, oly nagyfokú időpazarlással és munkájából való folytonos kimaradással jár, amely őt igen gyakran jogai veszni hagyására kényszeríti. A közigazgatás egyszerűsítése és a szóbeliség nagymértékű érvényesítése talán segíthetne ez állapoton, ennek eléréséig azonban nem halaszthatjuk valamely másnemű segítő eszköz keresését.

Igen időszerű volt tehát dr. Feleki Béla fővárosi bizottsági tagnak a főváros közgyűlésén tett abbeli indítványa, hogy a főváros is segítségére siessen az ügyei elintézésében tájékozatlan közönségnek az egyes kerületi előljáróságoknál egy-egy tisztviselőnek a felvilágosításnyújtás adásával való megbízásával.

Maga az intézmény a németországi szakszervezetek ez egyesülési kebelében felállított ügynevezett munkás titkárságok (Arbeiter Sekretariat) feladata elsősorban abban áll, hogy a szervezetek tagjainak jólétére vonatkozó intézkedéseket (munkaközvetítés, munkabér és munkaidő tekintetében uralkodó viszonyokra vonatkozó adatok gyűjtése stb.) megtegyék; e feladatok gyakorlása közben csakhamar kitűnt azonban, hogy a titkárságokhoz forduló munkások legnagyobb részének a jogi tanácsadás képezi egyik legfontosabb szükségletét és kockán forgó érdekeit a megbízható, könnyen hozzáférhető és díjtalan tanácsadás védi meg legalkalmasabban. Ennek belátása folytán ma már a német munkás titkárságok elsősorban mint ingyenes jogvédő irodák működnek.

Hazánkban a vagyontalanok jogvédelme, bár másfél évtizedes múlta tekinthet vissza, igen szűk keretekben mozog. Ilyenmű intézményeink a következők:

„Jogvédő Egyesület Vagyontalanok Részére”. Ez az egyesület 1896-ban alakult. Székhelye Budapest, célja alapszabályai szerint vagyontalanoknak ingyenes jogsegélyt, jogi tanácsot és jogvédelmet nyújtani, hasonló célú egyesületek alakulását és működését a fővárosban és a vidéken megindítani és támogatni.

Az egyesület ezidőszert csak a fővárosban fejt ki működést. Jelenleg két irodát tart fenn. Az egyik a központi városháza földszintjén elhelyezett központi iroda, mely naponként 6-8 óráig áll a jogsegélyre szoruló felek rendelkezésére. Itt állandóan alkalmazott ügyvéd és irodavezető intézi el az ügyeket. A másik iroda az V. ker. Népházban van, ahol hetenként háromszor délután 6-8 óráig az egyesület egy második ügyvédje intézi a vagyontalanok ügyeit és az adminisztratív munkákat.

A központi irodában a legutóbbi év folyamán 5544, a fiókirodában 882, összesen tehát 6426 fel ügyét látta el az egyesület. Ez ügyekből 5604 rövid utón tanácsadással volt elintézhető; a peres eljárás megindítására pedig 583 esetben volt szükség.

Egyedüli alapon működnek még a temesvári, nagyváradi, kolozsvári és versed „Néphivatalok”, melyek működése a következőkre terjed ki: díjtalanul tanácsal és útbaigazítással szolgálnak és a szükséghez

képest eljárnak, illetve közbenjárnak, díjtalanul beadványokat is készítenek: a vagyontalanok adó-, katonai-, iskola- és tandíjmentes-sági ügyeiben, a munkaviszonyból felmerülő vitás ügyekben, cselédügyekben, munkásbiztosító és betegsegélyező pénztári és anyakönyvi ügyekben; díjtalanul beszerzik a szükséges okmányokat és az arra utalt szegényeknek köz- és társadalmi segínyt eszközölnék ki; polgári peres ügyekben pártfogó ügyvédet adnak és általában minden oly ügyben segédkeznek, amelyben a közreműködésre a lehető-ség meg van adva.

A Katholikus Népszövetség Jogvédő[^] Irodája ugy' budapesti központjában, mint vidéki fiókjainál fogadott ügyvédei útján szolgáltat tagjai részére ingyenes jogvédelmet, mely a perek ellátására is kiterjed.

A magyarországi szakszervezeti tanács szintén ingyenes jogvédelemben részesíti a kötelékébe tartozó szervezetek tagjait.

Hatósági intézményünk is van e nemben a magyar kir. földművelésügyi minisztérium részéről 1908-ban, a minisztérium kebeléből felállított „A földművesek tudakozódó irodájá”-ban, mely a VI. főosztály keretében a munkásügyi osztály munkasközvetítési szervezetével kapcsolatban látja el a személyes, vagy levélbeli tudakozódásokat,

A hivatalos órák alatt hétköznaponként 9-2 óráig nyerhetnek a felek főleg a mezőgazdaság körébe vágó közigazgatási ügyekben itt felvilágosítást.

Ezek előrebocsátása után a va gyontalaimok részére nyújtott útbaigazításra nézve meg kell állapítanunk azt, hogy ezt a főváros szegényebb sorsú lakossága részére és ennek igényeinek megfelelően mint pártatlan intézmény csak a jogvédő egyesület látja ma el, ennek anyagi eszközei sem engedik azonban meg azt, hogy működését a kellő terjedelemben folytathassa és főleg, hogy a város különböző részein a szegénysorsú lakosság lakó- és munkahelyeinek közvetlen közelében felállított irodákban folytassa.

A legteljesebb mértékben indokolt tehát a főváros abbeli törekvése, hogy ezt a feladatot hatósági intézménnyel lássa el.

E célból a tanács először a következő javaslatot készítette:

A fővárosi útbaigazító hivatal elsősorban a főváros lakásügyi intézményeinek (u. m. a kislakások bérházaknak, telepeknek, a szükséglakásoknak, az V. ker. Népházának és a VI. ker. Népszállónak) csekély jövedelmű lakói részére útbaigazítást nyújt és eljár

1. jogi ügyekben,
2. közigazgatási ügyekben, u. m. állampolgárság-, illetőségi, anyakönyvi, katonai szolgálati, adó és illeték, rendőrségi, ipari és munkásjóléti közigazgatási, gyámügyi, gyermekvédelmi, iskolaügyi, szegényügyi, közegészségi és minden egyéb közigazgatási ügyben.

Az útbaigazító hivatal oly esetekben, ha annak gyanúja merül fel, hogy az útbaigazítást kérő vagyonos, vagy magas jövedelemmel rendelkezik, a felvilágosítást megtagadja.

A hivatal központja a tanács XIV. (szociálpolitikai) ügyosztály keretében működik és a központi vezetést ez ügyosztálynak a tanácsnok által kirendelt tisztviselője látja el, fiókjai pedig egyelőre a következő lakásügyi intézmények mellett működnek:

1. az V. ker. Népházában,
2. A VI. ker. Palotai-úti kislakásokon telepen,
3. a IX. ker. Gr. Haller-utca-Mihalkovics-utcai kislakásokon telepen,
4. a IX. ker. Gyáli-úti kislakásokban,
5. a X. ker. Százados-úti kislakásokon telepen.

A hivatal szolgálatait elsősorban a főváros egyéb kislakások intézményeinek lakói vehetik igénybe.

A fiókirodák helyiségeiül az ügyosztály a telepeken lévő népjóléti épületek e célra épült helyiségeit, ezek hiányában a teleppel szomszédos iskolaépület valamely termét, illetőleg az V. ker. Népháza már eddig is e célra szolgáló helyiségeit használja fel.

Felek csak a fiókirodákhoz fordulhatnak útbaigazításért; az eljárás szóbeli. Az irodák vezetői a kilátástalan ügygel jövő felet ügye kilátástalan voltának vele való alapos megértetése és a fél lehetőleg teljes megnyugtatása után elbocsátják.

Minden ügyről, a kilátástalan ügyekről is, jegyzék vezetendő.

Azon ügyeknél, melyekben a hivatal eljár, az eljárás minden fázisa annak keltével együtt feljegyzendő.

Peres eljárást követelő ügyekben az ügy a rendelkezésre álló nyomtatványok felhasználásával az illetékes ügyvédi kamarákhoz teendő át további eljárás végett, azzal a kérelemmel, hogy az eredményről a hivatalnak értesítés küldessék. A fél kioktatandó arról, hogy a kamara által kirendelendő ügyvéd eljárása díjtalan és díj követelése esetén azonnal forduljon az útbaigazító hivatalhoz, mely az esetet az illetékes ügyvédi kamarával közli.

Közigazgatási ügyekben azon esetben, ha a fiókiroda a szükséges felvilágosítást azonnal megadni nem tudja, a felet a legközelebbi hivatalos órára, vagy a félnek alkalmas más hivatalos órára rendeli be, amely körülmény a jegyzékbe bevezetendő.

A szükséges információt a fiókiroda közigazgatási útbaigazítással megbízott tisztviselője a fél újabb jelentkezéséig vagy maga szerzi be a minden ügyosztályban és ker. elüljáróságoknál a felvilágosítással megbízott tisztviselőtől, vagy ha ily módon a kellő felvilágosítást nem nyerte, a vezetőséghez fordul. Az oly közigazgatási ügyek, amelyeket nem a főváros közigazgatási szervezete lát el (mint pl. munkásbiztosítási, rendőrségi ügyek), minden esetben a központhoz küldendők át a felvilágosítás beszerzése végett. Maga a fél azonban ily esetekben is csak a fiókirodával érintkezik.

Az útbaigazító fiókirodák mindegyike hetenkint egy köznapon az esti órákban tartja hivatalos óráját.

Ezt a tervezetet a tanács a szociálpolitikai bizottság javaslatára október 15-én azzal módosította, hogy a fiókirodákban hetenként két hivatalos órát tartat, míg a központban minden délelőtt 8-2 órák közt működő útbaigazító hivatalt állít fel, mely közigazgatási ügyekben fog felvilágosítást nyújtani.

E kettős intézmény valószínűleg 1913 január 1-én kezdi meg működését.

Vajda Mihály: Munkásháztartások Magyarországon és külföldön.

- Két közlemény. -

Ha szemügyre vesszük azokat a felvételeket, amelyek a dolgozó osztályok életviszonyairól Belgiumban, Franciaországban, Németországban, Angliában és az Egyesült Államokban készültek, nem kerülhetjük el azt az impressziót, hogy az emberek nagy része még ezekben az országokban sem képes elsőrendű szükségleteinek teljes kielégítésére. A társadalmi elmaradottság foka az, amely ez államok közt e tekintetben a sorrendet megállapítja. A kíméletlenül és rövidlátóan önző osztálygazdálkodás, osztálypolitika és osztályközigazgatás kerékkötője a hatékony társadalmi reformoknak, amelyek gátat vethetnének a termelési eszközök és szükségleti tárgyak monopolizálódásának a pro-

fit- és járadékélvező és a közvetítő uzorások kezében és a melyek a közterheknek a szegény nép vállára nehezítő súlyát csökkenthetnék. E reformok nélkül illuzoriussá lesz annak az emelkedésnek az értéke, amelyet a gazdasági fejlődés, a munkások nagyobb tömörülése és szervezkedése lehetővé tett a nominális munkabérek terén és amelynek nagy részét, specialiter a városi munkásság esetében, a ház- és telektulajdonosok és spekulánsok zsebelik be. Az aránylag nagyobb társadalmi elmaradottság az oka, hogy Németországban és Franciaországban rosszabb a dolgozó osztályok helyzete, mint Angliában és Amerikában, viszont a klerikalizmus és a plurális választójog hazájában rosszabb, mint Német- és Franciaországban.

Ezzel szemben nem tagadható azonban, hogy ezekben az országokban a dolgozó osztályok helyzetének a javítása a politikai és kulturális mozgalmak közt az első helyet foglalja el és hogy sok komoly törekvés és fontos intézmény szegődött e cél szolgálatába. Hisz még a junkerek birodalma is kénytelen volt megnyitni határait, hogy bejöhessen az olcsó élelem a nagyvárosok szegényebb néposztályai részére.

A mi társadalmi és gazdasági életünkben e problémák még csak másodrangú szerepet játszanak. A komoly reformtörekvések száma csekély és azok is társadalmunknak aránylag csak szűk rétegeiben találnak visszhangra. Talán azért, mert a mi gazdasági és szociális viszonyaink mellett erre kevesebb szükség van? Ezt ma már valószínűleg senki se merné állítani.

Azok az amerikai szociológusok, akik az amerikai munkás lakás- és élelmi viszonyainak silánysága miatt panaszkodnak, azok a németek, akik a földjeiknek az amerikaiakhoz és az angolokhoz képest alacsony életstandardján búslakodnak, megborzadnának, ha egy pillantást vehetnének e tejjel-mézrel folyó Kánaán népeinek nyomorára és szenvedéseire. Ami a munkabérekkel, tagadhatatlanul az utolsók közt vagyunk. A városainkban uralkodó lakás- és élelmi-szerdrágaságot illetően még a nyugaton e tekintetben vezető Amerikával is felvehetjük a versenyt.

A rendelkezésünkre álló részletesebb adatok a nyugati nagyvárosok ipari munkásságára vonatkoznak. Ezekkel természetesen nem helyezhető szemben az egész Magyarország munkássága. A mi vidéki helyeink a lakosság életmódja, a munkabér „és az árviszonyok tekintetében annyira eltérők a nyugatiaktól, hogy e téren szabatos összehasonlítás nehezen lenne eszközölhető. A mi egyetlen igazi nagyvárosunknak, Budapestnek az ipari munkásságára fogunk csak szorítkozni, mellesleg megjegyezve, hogy a lakások és az élelmiszerek a nagyobb vidéki városainkban sem sokkal olcsóbbak, mint a fővárosban.*

Hasonlítsuk mindenekelőtt össze az ipari munkásság munkabéreit egy néhány fontosabb iparágban.

A heti munka-bérek nagysága K-ákban kifejezve** (1906-1907-ben):

I p a r á g		Anglia	Németország	Franciaország	Belgium	Egy. Államok	Budapest
Építő- ipar	Kőművesek	44·6—48·6	32·25—37·5	25·9—34·6	24·9—28·8	132· —150·	8—20
	Segéd munkások	29·2—32·4	19·8—28·8	19· —23·8	18· —21·6	60· —81·6	
Fém- és gépipar	Csöfektetők	38·4—43·2	31·2—38·4	28·8—34·6	23·7—27·4	76· —89·4	10—25
	Vasforgatók	38·4—43·2	32·4—39·6	28·8—36·6	24·6—29·2	76· —89·4	
	Kovácsok	38·4—43·2	34·2—39·6	30·2—38·1	24·1—29·4	81·2—102·4	
	Alakitók	40·8—45·6	30·6—36·—	30·6—35·7	23·5—28·8	89·4—110·	
	Nem képzett munkások	21·6—26·4	21·6—26·4	18·7—23·	15·5—19·5	44·6—51·6	
Nyomda resp. sokszorosító ipar		33·6—39·6	29·7—31·1	27·4—34·6	22·9—27·4	81·6—97·5	15—30

Heti munkaórák száma:

Ipar	Anglia	Német- ország	Francia- ország	Belgium	Egyesült Államok	Budapest
Építőipar	52½	59	61½	67½	47½	60 körül
Fém- és gépipar	53	59½	60¼	60½	56¼	55—60
Nyomdaipar	52½	54	59½	59¾	49	54 körül

A munkabérek tekintetében tehát a mi munkásaink és az angolok és amerikaiak közt még nagyobb valójában az eltérés, mint a mekkorának megállapítottuk.

Eddig csak a nominális munkabérekéről volt szó. Vizsgáljuk meg már most, hogy mily mértékben elégséges a munkabér a munkás életszükségleteinek kielégítésére, mit vehet érte. Csak a két főszükségletre, a táplálkozásra és a lakásra vonatkozólag fogjuk ezt kutatni.

Az élelmiszerek ára fillérekben kifejezve:

Élelmiszer (1 font)	Egyes. Áll.	Németorsz.	Franciaorsz.	Belgium	Anglia	Budapest
Marhahús	60—80	77—87	65—82	60—70	60—50	87
Juhhús	65—85	77—97	70—97	65—75	40—50	75
Sertéshús	57—72	85—110	77—107	75—95	75—85	85—105
Szalonna	85—100	87—110		70—87	70—90	80
Vaj	160	130—147	110—140	120	130	150
Tej 1 l.	45—47	25—27	22—27	22	30—40	24
Kenyér	27—30	12—15	15	10—12	12—27	14

*) A magyar városok stat. évkönyve. I. évfolyam.

**) A külföldi adatokra l. von Tyszka: Die Lebenshaltung der arbeitenden Klassen (Jena 1912.) c. könyvet.

Szándékosan választottuk a magyarországi munkásságnak azt a csoportját, amelynek bérviszonyai még a legtűrhetőbbek közé tartoznak. Persze egészen más képet mutat a földművelésügyi minisztérium kiadásában megjelent „Mezőgazdasági munkabérek Magyarországon 1905-ben” c. kimutatás, amelynek tanúsága szerint a magyarországi mezőgazdasági férfimunkás évi keresete 354 K., szemben az új-zélandi mezőgazdasági férfimunkás 1500, az angol 980 és a dán 838 K-nyi jövedelmével. Az ipari munkásságunk két-harmadrésze is kevesebbet keres heti 14 K-nál, munkabére tehát jóval alatta áll a vizsgálódásunk tárgyává tett kb. 20.000 munkásénak. És ime, még ezek közül is az építőmunkások az amerikai kollegáiknál három-nyolcszor, az angliaiaknál és németeknél másfél nsque két és félszer és a még aránylag rosszabbul fizetett francia és belga munkásoknál is kisebb heti munkabérral rendelkeznének. A budapesti fém- és gépipari munkás is körülbelül három-hatszor kevesebbet keres az amerikaiaknál, másfél-két és félszer kevesebbet az angol és a németnél is szintén jóval kevesebbet a franciáknál és belgáknál. Táblázatunkból látható, hogy a nyomdászaink keresete sem állja ki a versenyt a nyugati kollegáikéval. De nem azért, mintha kevesebbet dolgoznának. Sőt ellenkezőleg, munkaidejük jóval hosszabb, mint az amerikaiaké és az angoloké, a németországiakéval körülbelül egyenlő hosszú és valamivel rövidebb mint a belga és francia munkásoké.

Az e táblázatban foglalt adatok (amelyek 1906-7-ből erednek) minden külön kommentár nélkül is alkalmasak annak a megvilágítására, hogy az élelmiszerek, főképen pedig a húsneműek árai tekintében mily jelentékenyek a különbségek Budapest és a nyugati országok nagyvárosai közt. Különösen kiemelendő, hogy a drágának nevezett Amerikában, amelynek lakossága fejenként két-háromszor annyi húst fogyaszt, mint Európáé, a hús olcsósága legalább is kiegyenlíti a kenyér és a tej drágaságát. (1906 óta ugyan lényeges javulás történt nálunk, az eltérések azonban így is szembevetők. *A szerk.*)

Budapesti családi kertek.

A székesfőváros tanácsának szociálpolitikai ügyosztálya folyó hó 12-én ülést tartott, melyen elfogadta Dr. Wildner Ödön tanácsnok előterjesztését a székesfőváros földjén létesítendő családi kertbérletek, továbbá a szegényvédelem és a háztartási statisztika tárgyában. (Az ülés lefolyását más helyen közöljük.) A létesítendő új intézmények jelentőségét felesleges lenne e Szemle olvasói előtt bővebben fejtegetnünk, mindegyik hatalmas lépést jelent ama politikának a megvalósítása irányában, amely a székesfőváros lakosságának és elsősorban a dolgozó néptömegeknek társadalmi jólétét akarja előmozdítani. Az ügyosztály – mely a szociális intézmények egész sorát léptette életbe rövid fennállása óta, a mostani akcióival újból tanúságot tett nagy gyakorlati érzékéről és életrealitásáról. Az érdekes és tanulságos előterjesztést némi megrövidítéssel – a külföldi hasonló intézmények ismertetését egészen elhagytuk – a következőkben közöljük:

Előterjesztés a székesfőváros földjén létesítendő családi kertbérletek tárgyában.

A székesfőváros törvényhatósága az 1909. évi április hó 7-én tartott közgyűlésében elfogadott lakás-és telekügyi programjának 11. pontjában a következő utasítást adta a tanácsnak:

„Folytasson a tanács tanulmányokat és tegyen azok eredményéhez képest javaslatot aziránt, hogy a fővárosi telkeken hol és miképen volnának alkalmas, kisebb területek mérsékelt áron bérbe adhatók, abból a célból, hogy azokon a vagyontalanabb néposztályokhoz tartozók egészséges mellékfoglalkozást, nemes szórakozást és családi együttműködést, másrészt egy kis anyagi mellékkeresetet nyújtó konyhakertek és gyümölcsösök művelésével foglalkozhassanak.”

A közgyűlés e határozata folytán a fővárosnak ama földjein, amelyek a főváros beépített és a szerényebb anyagi helyzetű lakosságtól lakott területéhez, elsősorban a székesfővárosi kislakásokhoz aránylag közel esnek, illetve onnan könnyen megközelíthetők, mondazonáltal a legközelebbi években (10-12 esztendőben) beépítésre előreláthatólag nem kerülnek, kis kertbérletek létesítését tervezzük.

I.

Az intézmény lényege. Számos külföldi város nemcsak pénzügyi érdekből, lakásügyi és városfejlesztési szempontból szaporítja és értékesíti külső fekvőségeit, hanem közegészségügyi, közigazgatási és kulturális érdekből családi kertbérleteket is létesít e területeken. A családi kertbérletek lényege az, hogy a bérlőcsaládok felnőtt tagjai a bérelt területen szabad óráikban veteményes kertészetet folytatnak, virágokat ültetnek és gyümölcsfákat nevelnek, míg a gyermekek és

fiatalok a kertek között fekvő közös tereken játszanak.

A kertbérlet niagángazdasági haszna. A kertterületek kibérlése és megművelése anyagi áldozatokat igényel, de azokat a kertek gazdasági haszna messze ellensúlyozza. Még ha kizárólag burgonyát termelnek is a kertművelők, maguk fedezik főzelékszükségletüknek egy jelentékeny hányadát és emellett rendszerint még a piacra is vihetik a termés egy részét. Franciaországban számításokat tettek, amelyek megállapították, hogy egy munkáskert átlag évi 150 frank jövedelmet hajt, amely mellett a kiadások elenyészőek. Debrecenben a munkások igen kezdetleges művelés mellett is 40-50 K tiszta haszonra tesznek szert, de vannak olyanok is, akik a két év óta fennálló 400-600 m² kertekből már 80-100 koronát is kitermeltek.

A kertkultúrát okszerű tanítás esetén, amire fővárosunk ma már gazdasági iskoláiban és konyhakertgazdaságában a kellő szakerőkkel is rendelkezik, rendkívül intenzívvé lehet tenni és valóságos minta kertészté lehet fejleszteni. Különösen a nagyvárosok közelében, ahol a virágnak, gyümölcsnek és finom főzelékfajtáknak jól fizető napi piaca van, nyújt a kertművelés az arra hajlamos egyéneknek kitűnő anyagi eredményeket. A fővárosban a kertek bérbeadásánál a művelés módját is bizonyos fokig elő lehetne korlátozni, úgy, hogy jóval kisebb területek is többet jövedelmeznének, mint a különben igen sikerült debreceni kiskertek. A veteménymagok és a szerszámok, trágya stb. közös beszerzésével pedig a termelési költségeket lehetne a minimumra leszállítani, különösen ha sikerül kapcsolatba hozni a bérkerteket a főváros által ujabban elhatározott nagyszabású városi konyhakertgazdasággal. Kivált munkanélküli esztendőben jelent a kiskert a munkásnak nagy erősséget; azokra a munkásokra nézve pedig, akiknek foglalkozásában ép a nyári évszakokban van rendszerint visszatérő pangás (konfekció stb.), valóságos áldást jelentene. A rendes munkából már kivénült munkások, valamint a női családtagok pedig főkeresetként művelhetik a családi kerteket.

A kertbérlet közéleti jelentősége. Mindazok a nyomatékos közéleti szempontok is, amelyek a fővárost legutóbb arra indították hogy nagyszabású konyhakertgazdaságot rendezzen be, bár szerényebb mértékben kívánatosá teszik a családi kertintézmény meghonosítását. A családi kertek nemcsak a közvetlenül érdekelt kevésbé tehető családok helyzetét emelik, de közvetve jótékony hatással lehetnek az egész város közéletére. A keresletnek csökkenése és a kínálatnak egyidejű emelkedése folytán a főzelék- és gyümölcsféléknek a piaci ára csökkenő irányzatot vehet. Ezt már magában is kielégítő indoknak kellene tekinteni arra, hogy a főváros lakosságát kertészkedésre neveljük. Sok kilátást nyújt ez irányban az, hogy a jó részt falusi eredetű népünkben él még a föld ősi szeretete és a nagyrészt faluról bevándorló munkásainkban a földművelésre még mindig igen nagy a hajlamosság. Hogy minő buzgalmat, tudást és ízlést fejt ki e téren a fővárosi munkásság, arra nézve csak a kisrjesti állami munkástelep kertjeit, avagy ama tetőeresz alatti parányi virágágyakat kell megsejtelni, amelyeket a székesfőváros földszintes házainak szegény lakói számos telepen rendeztek be maguknak.

Kertbérlet és kultúra. A kertbérlok üdülését különben itt-ott a helyszínen berendezett népfürdők, napfürdők, tejkolóniák stb. is szolgálják; a kertek szociálpedagógiai hatását pedig az évenként rendezett gyermek-, sport- és egyéb ünnepélyek, kiállítások, kertversenyek, szakelőadások stb. fokozzák.

A kertbérlők között kifejlődő szolidaritás sokszor népművelő és népjóléti egyesületek létesítését vonja maga után.

II.

Az első fővárosi bérkerttelep elhelyezése. A fővárosban nem csekély nehézségbe ütközött, míg sikerült az első kísérletként létesítendő bérkerttelep céljaira az összes követelményeknek megfelelő területet találni. Helyszíni szemlék és az érdekelt ügyosztályokkal folytatott tárgyalások alapján végre a IX. ker., Gubacsi-dűlő 9640/1/a. hrsz. alatt, a Körösi Csorna-utca mentén fekvő telket találtuk az első kísérletre a legalkalmasabbnak.

Ennek a teleknek a fekvése kedvező, mivel belátható időn belül nem kerül beépítésre és remélhető, hogy később is megóvhatjuk a rendeltetésének azon a címen, hogy mint kertterület a környék közegészségét szolgálja. A közelben levő fővárosi kislakások (Kén-utca-Gubacsi-ut) lakói, valamint egyes gyárak munkásai (pl. fegyvergyár), amennyiben a főváros területén laknak igen előnyösen bérelhetnek ott kerteket. Emellett a városi villamos erzsébetfalval vonalán a főváros belső területén lakó bérlők is, a Ferenc-körút-Mester-utca sarkától 12 filléres, a Népszínházról, illetve az Eskü-tértől 16 filléres, egyébként pedig 20 filléres jegyekkel könnyen kijöhetnek kertjeikbe. A közúti villamos is 20 fillérért szállítja ki a Kossuth Lajos-utca sarkától a Soroksári-úti vonalon a bérlőket. A talajt homokos és agyagos jellege dacára a konyhakertekben mindenképpen szükséges évi trágyázás esetén könnyen lehet megjavítani. Minthogy e területet be lehet kapcsolni a közeli vízvezetési hálózatba, a kellő megöntözése is biztosítva van.

Arra az esetre, hogy a fővárosnak a kertterületre bármikor szüksége volna, a bérszerződés egy pontja fogja kimondani, hogy ilyen esetekben, a bérlők megfelelő kárpótlása mellett, a legrövidebb időn belül való felmondásnak van helye.

Az e területre kidolgozott tervek és költségvetések bizonyítják, hogy az első fővárosi bérkerttelep rendeltetésének teljesen meg fog felelni és viszonylag szerény tőkebefektetés mellett, jövedelmezősége is olyan lesz, amely nem hárit terheket a székesfőváros közönségére.

A telep berendezése és hőlségei. Amint az utasításaink szerint a tan. XIII. ügyosztálytól kidolgozott és az 1. sz. mellékleten bemutatott alaprajzi elrendezés mutatja, teljesen eltértünk a Németországban divó egyenesvonalu felosztásoktól s változatos, hajlott vonalú utakkal igyekeztünk a telepnek a sablontól eltérő tetszetősebb külsőt adni.

A telep létesítéséhez a következő munkálatok és berendezések tartoznak, amelyeket a költségek kimutatásával sorolunk fel:

I. Telekrendezés	4,500 K
II. Kerítések, ajtók és kapuk	27,700 „
III. Vízvezetékberendezés és csatornázás	12,442 „
IV. Utépítés	7,910 „
V. Felügyelőlak, klozetépület, napfürdő és tussoló	18,173 „
VI. Kertész munka	2,097 „
VII. Játszóter felszerelés	1,860 „
VIII. Előre nem láthatókra	5,318 „
Végösszeg	80,000 K

A kertek nagysága 100-200 m² között fog változni, az egyes kertek pontos nagyságát azonban csak a kitűzés után fogjuk megállapítani. Kívánatos ez már

azért is, mert a bérlő kívánsága szerint a bérbeadásra soron levő kertparcellát a fenti mérethatárok között oly nagyra készíthetjük, amint ezt a bérlő kívánja. Általában a kertek $\frac{1}{4}$ része kb. 150 m², $\frac{1}{2}$ része 100 m² és $\frac{1}{4}$ része 200 m² nagyságú lesz.

A telepet elláttuk játszóterekkel fiúk és leányok számára s igyekeztünk e játszótereket minél terjedelmesebbre készíteni. Így a Körösi Csorna-utcai telepnél azok összterülete 3900 m².

A játszóterek szomszédságában talált elhelyezést a felügyelői lak. A felügyelő lakása, amely szoba, konyhából és a szükséges mellékhelyiségekből áll, az emeleten lesz. Ugyanezen épület földszintjén lesz a tágas étkezőhelyiség, az avval összefüggésben lévő alkoholmentes kantinnal, továbbá a fedett terrázzokkal, amelyek a telepen tartózkodó bérlőknek, akik nem kívannak maguknak lugast építtetni, eső ellen nyújtanak védelmet. A szükséges raktárt, illetve kertészeti cikkek árusítására szolgáló helyiséget szintén ezek szomszédságában helyeztük el. A felügyelői lak szomszédságában nyert elhelyezést a napfürdőre szolgáló homokos térség, amelyeket magas sövénynyel és deszkakerítéssel kerítünk körül és a férfiak és nők részére egymástól szigorúan elkülönítünk. Ezen terület szélén nyertek elhelyezést a zuhanykamrák, számszerint 3 drb a férfiak és 3 drb a nők részére, valamint a klozetek is, 4 drb a férfiak és 4 drb a nők részére. Ezen klozeteket, amelyek egyúttal kívülről is megközelítők és az egész telepnek fognak szolgálni, a csatornahálózattal kell összekapcsolni és cserjékkel gondosan körül kell ültetni.

Ezen, a telep központját képező elrendezés körül csoportosulnak a kertek, változatos elrendezésben. Az ide mellékelve bemutatott terv szerint a Körösi Csorna-utcai telepen előreláthatólag 275 drb kert kerülne bérbeadásra.

A telepek körüli kerítés, szintúgy az utak mentén levő kerítések a költségekben benne foglaltanak. Azonban a belső elválasztó kerítések egyikét, valamint a lugast is a bérlő saját költségén rendelheti meg. Az egyöntetű és tetszetősebb kivitel, valamint a nagyobb beszerzéseknél elérhető gazdaságosság érdekében ezen munkákra külön fedezet felvételét ajánljuk oly célból, hogy azokat a főváros hajtassa végre. A bérszerződés egyik pontja mondaná ki azt, hogy sem a kerítést, sem a lugast nem csináltathatja a bérlő a maga ízlése szerint, hanem amennyiben ezekre szükség van, a székesfőváros fogja azokat a bérlő terhére egységes minták szerint elkészíttetni. Ezáltal azt is elérjük, hogy a baráti viszonyban levő családok, akik szomszédos parcellákat bérelnek, közös kerítést tarthatnak fenn belső elhatárolás nélkül, ami által elég jelentékeny költségmegtakarítást érnek el.

A lugasokra különböző árutípusokat csináltattunk (195-900 K), amelyek közül a közönes áru és előreláthatólag legkellendőbb típus érdemel különös figyelmet. E lugasokból a bérlő tetszése szerint válogathat és miután ezen felszerelési tárgyak 20 évig kitarthatnak, ezen költségek után a bérlő a székesfővárosnak évenként legalább 8.3%-ot fizetne, mely százalék egy 20 éves amortizációs kölcsönnek felel meg. De módjában van a bérlőnek ezen maximális kedvezményen belül a lugasokat akár egyszerre is megvásárolni. A bérlet felmondása, vagy megszűnése esetére a székesfőváros és a bérlő méltányos érdeke a bérleti szerződésben lesz megóvandó. E fakultatív költségek fedezetére egyelőre 30 000 korona volna a jövő évi költségvetésbe felveendő, mely összeg azonban csak

mint kölcsönösszeg szerepel, miután az a bérlőktől teljesen megtérül.

A kerítések mind vassodronykerítések lesznek vasoszlopokkal. E kerítés ára folyóméterenkint 2.00 K. Ez a megoldás a legolcsóbb, tartósság szempontjából a legelőnyösebb és a legkisebb javítási költségekkel jár. Az ácsmesterektől bekért ajánlatok mind drágábbak voltak. Ha e kerítést felfutó növényzettel futtatjuk be, akkor a kerteket a külső világ elől is kellőleg eltakarja.

A telepen keresztülvonuló főutak, amelyeket árnyékos fasor fog szegélyezni, 6.00 m., a többi utak 3.00 m. szélesek és 10 cm. vastagságban salakoztatnak.

Igen fontos a kerttelep vízzel való ellátásának a kérdése s itt annak dacára, hogy a vízműgazgatóság átírata szerint vízművünk a telepek részére vizet nem adhat, erősen állást kell hogy foglaljunk a telepek vízvezetékekkel való ellátása mellett, mert azok rendes, zavartalan üzemét csak akkor látjuk biztosítottnak, ha a telepen állandóan kellő mennyiségű víz áll rendelkezésre. Mindössze 160 drb vízcsapról van szó, ami körülbelül 2 bérház vízcsapmennyiségének felel meg; ami pedig a vízpazarlást illeti, annak könnyen elejét lehet venni azáltal, hogy csak reggel 7-8 és este 6-8 óra között lehetne a vízvezetékot használni, az egyébként zárva volna. A kutak költségeiről teljesen tájékozódunk, azonban a költségvetést vízvezetékre csináltuk meg, nyári vezetékét véve alapul. Northon vagy abesz-zinai kutak ugyanis egyáltalán nem váltak be, mert azok könnyen bedugulnak és ezáltal az egész kerti állomány könnyen ki van téve a teljes elpusztulásnak. Falazott kutak pedig rendes szivattyúkkal, a legolcsóbb kivétel szerint darabonként 550 koronába kerülnek. A vízvezetési költségekből tehát körülbelül 24 kutat tudnánk csak létesíteni s így 275 kertet véve alapul, egy kútnak 12 kertet kellene kiszolgálni, ami a célnak nem volna egészen megfelelő. Igaz ugyan, hogy kutak létesítésével a vizet a bérlő ingyen kapja, de azt hisszük, hogy mindenki szívesen fogja – már csak kényelmi szempontból is – a vízdíjat vállalni. A vízdíj ugyanis négyzetméterenkint 12 filléernél több nem lehet, úgy, hogy egy 100 m²-es kert bérlőjére évenként 12 korona vízdíj esik.

A telep jövedelmezősége. A telepnek jövedelmezőségét egy táblázatos összeállításon tettük szemléltetővé.

Mint kiadás csak a hasznosított területnek amelyből azonban a közegészségügyi érdekű játszótérek területe is leszámítandó) eddigi bérösszege (m²-kint 0.54 fillér) a befektetendő tőke (80,000 K) évi törlesztése és kamata és végül az évi fenntartási összeg szerepelne.

A törlesztés alapjául 20 évet vettünk itt is számításba. A telep ugyanis előreláthatólag ennyi ideig fenn fog állni, úgy, hogy ezideig még pl. a telekrendezés költségeit is letörlesztjük. Ha ellenben a kerttelepet ennél rövidebb idő alatt kellene megszüntetni, úgy a kerítéseket, valamint a többi felszerelési tárgyakat más telepre lehet majd átvinni és ott még huzamos ideig használni. A 20 éves törlesztéses kölcsön kamatait 8.3%-kal vettük számításba.

Ezenkívül a telep fenntartására, utak javítására, a külső kerítések mázolósa stb. négyzetméterenkint 2 fillért számítottunk. Feltételezhetjük, hogy a felügyelői állás után költség nem merül fel, mert a kintin által hozott haszon, valamint az ott élvezett lakásért mindenkor lehet felügyelőt kapni.

A fürdőköltések, vízdíj, valamint a játszótérek

jókarbantartási költsége a fürdőnél beszedendő igen mérsékelt belépti díjakból volna fedezendő.

Az eddigi bérösszeg, az évi törlesztési hányad összege és a fenntartási költség elosztva a hasznosítható terület négyzetméterjeivel, adja a négyzetméterenkint beszedendő bérösszeg átlagát, amelyet azonban a kertek nagysága, fekvése és minősége szerint kis mérvben variálni lehetne.

A beszedendő átlagos bérösszeg tehát a Körösi Csorna-utcai telepnél a használható terület négyzetméterenkint a következőképp alakul:

1. eddig évi bérösszeg	0.54 fillér
2. évi kamat és törlesztés	12.90 „
3. évi fenntartás	2.- „
Összesen	15.44 fillér.

A kertbérlők kiadásai és bevételei. Egy 100m²-es kert bérlőjének elkerülhetetlen évi kiadásai tehát a következők lesznek:

haszonbér	15.44 K
vízdíj	12.00 „
	27.44 K

Amennyiben a bérlő a belső elválasztó kerítést is elkívánja a fővárossal készíttetni, 20 K egy és mindenkori kiadása, a legolcsóbb (200 K) kertilugas megrendelése esetére pedig, annak évi 8.3% törlesztése és kamatként, 16.60 K külön kiadása merül fel. Ez esetre az első évben a legkisebb kert bérlőjének összkiadása 64.04 K, a többi években pedig 44.04 K lesz.

Evvel szemben a kertbérlő, szakemberektől beszerzett értesüléseink szerint, a mai magas piaci árak mellett a legprimitívebb zöldségtermeléssel is m²-kint 40 fillért tud kertjéből kitermelni, ami 185 m² hasznosítható területnél 34 K-ának felel meg. Kellő útbaigazítás és intenzív szakoktatás esetén azonban finom főzelékfélék, földi eper, rózsa stb. termelésével egy m² hozadékát könnyű szerrel fel lehet emelni 60-80 fillérré. Ha ehhez még a 4-5 esztendő után már termőképes három-négy nemes gyümölcsfának hozadéka (egy francia barackfa évi hozadéka 16 K) is fog járni, akkor a törekvő bérlők saját konyhájuk főzelék-szükségletének fedezetén kívül, – amit jelenleg egy átlagos polgári családnál napi 1 K-ban állapíthatunk meg – még csinos mellékkeresetre is tehetnek szert.

A földművelésügyi miniszter úrnak fenti rendelete és eddigi gyakorlata alapján biztos kilátásunk van arra, hogy a miniszter úr a szükséges gyümölcsfákat és cserjéket, sőt esetleg a fenti költségvetésben (kertészeti munkák) már számba vett díszfákat és díszcserjéket is részben ingyen, részben mérsékelt áron fogja kertjeinknek szolgáltatni.

A veteménymagok és kertészeti szerszámok beszerzése is legcélszerűbben a hatóság útján fog történni.

Az ilyen biztató kilátásokat nyújtó első fővárosi bérkert-telepet a jövő tavaszra, április hóban már átadhatjuk rendeltetésének, ha az 5-6 hónapot igénylő munkálatokat már most foganatba vehetjük.

Mindezek alapján tisztelettel kérjük a tek. Tanácsot, méltóztatásuk javaslatot tenni a t. Közgyűlésnek

1. hogy a bemutatott részletes tervek és költségvetések alapján a Körösi Csorna-utca mentén létesítendő családi bérkertekre a kölcsönpenzekből 80,000 K-át, mint befektetési tőkét 20 éves törlesztés mellett,

2. a bérlők terhére kívánatra létesítendő lugasok és kerítések és egyéb közös beszerzések céljaira 30,000 koronát ugyancsak kölcsönpenzekből és legfeljebb húsz

éves törlesztés mellett mint átmeneti kölcsönt engedélyezzen, illetve az ekképp szükséges évi kiadási és a várható bevételi tételeket a jövő évi költségvetésbe állítsa be.
3. a bérkerttelep létesítésével, bérbeadásával és kezelésével a tanácsot (illetve a tan. XIV. szociálpolitikai és közművelődési ügyosztályt) bizza meg.
Budapest, 1912. évi október hó 1-én.
A tan. XIV. szociálpolitikai és közművelődési ügyosztály:

*Dr. Ferenczi Imre s. k., Dr. Wildner Ödön s. k.,
szakelőadó. tanácsnok.*

SZEMLE.

Egy angol munkásbank. A tőke és a munka közt Angliában legutóbb folyt nagy küzdelmek, különösen pedig a hajóépítőmunkások 1910-ben történt kizárása és az ideai bányászsztrájk alkalmával a trade-unionok vezetőinek csak nagy nehézségek árán sikerült a sztrájkpénzek fizetéséhez szükséges készpénzt megszerezniük ami sok kiadást és veszteséget vont maga után Ezekből az időkből ered a munkásbank gondolata, amelynek szövetkezeti alapon történő létesítésével a trade-unionok vezetőkörében jelenleg foglalkoznak. A trade-unionok szeptember elején Newportban tartott kongresszusán bemutatták a szervezési tervezetet és azóta már be is lajstromoztak egy ily bankot „Nemzeti Szövetkezeti Bank” elnevezéssel. Az angol trade-unionok e bank alapítása révén arra törekcszenek, hogy a más üzleti ágakban oly szép eredményeket létesítő szövetkezeti elvet a banküzletre is kiterjesszék.

A tervezet bevezetése rámutat arra hogy egy bank vezetéséhez ép oly kevésbé szükséges részvénytőke, mint a nagy életbiztosító társaságok üzletének a folytatásához, amelyek több millióra rugó pénzkészletre tudnak szert tenni, ámbár nem egy közülök kezdetben csak igen kis részvénytőkével rendelkezett. Az új vállalkozást tulajdonképpen permanens tőke nélkül tervezik. A lajstromozás céljából a bankot 100 font sterling alaptőkével jelentették be, amelyet mégis 100.000 font sterlingre fognak felemelni, hogy az üzlet folytatása kezdetben lehetséges legyen. Az üzleti nyereséget a bank ügyfelei közt fogják kiosztani.

A bank működési körének azonban nem szabad majd csak a trade-unionokra szorítkoznia, hanem ki kell terjednie a kis- és nagykereskedőkre is, hogy a bank részére minél nagyobb üzleti siker legyen biztosítható. A bank tervezői körében erős a remény, hogy az majd azoknak az intézeteknek a helyébe is fog lépni, amelyekre eddig a munkásság megtakarított pénzt bízta. A főintézet székhelyül nem Londont, hanem Manchestert jelölték ki. Az okot erre az a körülmény szolgáltatta, hogy Lancashire és Yorkshire lakossága sokkal takarékosabb, mint a déli grófságoké, és hogy a szakszervezeti és szövetkezeti mozgalmak is először Manchesterben fejlődtek ki.

Amint már említettük, a bank elsősorban azt a célt fogja szolgálni, „hogy a trade-unionok a sztrájkpénzek folyósításának sürgős szüksége esetén ne legyenek a kizsákmányoló osztályok illetőleg az ő bankjaik önkényének kiszolgáltatta”.

Ellentétben a magánbankokkal, amelyek óriási profitot zsebelnek be ügyfeleik rovására. Az új nemzeti

szövetkezeti bank – a tervezőinek ígérete szerint – „az önvédelem fegyvere” lesz, nemcsak a trade-unionok. hanem az egyes felek részére is. E működésnek a bank részéről történő gyakorlása azonban csak azon nélkülözhetetlen előfeltétel mellett lesz lehetséges, ha a bank pénzeinek nagy része állandóan könnyen folyósítható lesz. Ez az első pillanatra keresztülvihetlennel fog látszani, már a ma hatályban lévő banktörvények miatt is. De a tervezők azt állítják, hogy már rájöttek e kérdés megoldhatóságának a módjára és módjukban lesz az egybegyűjtött letétekből nagyobb részt liquiden tartani, mint amekkorát a nagy-britanniai bankoknak eddig sikerült.

A banknak az lenne az első feladata, hogy a trade-unionok jelenleg meglévő vagyonát átvegye. Most, a nemrég lefolyt nagy sztrájkmozgalmak után, ez még csak megközelítő pontossággal is nehezen lenne megállapítható. De az ösztőke még a legóvatosabb becslés alapján is legalább hat-hét millió font sterlingre (körülbelül 144-168 millió koronára) tehető. Az évi forgalom értéke 5 millió font sterling, azaz körülbelül 120 millió korona. Ezen tőkének, mint alapnak birtokában azután hozzá fog majd a bank ahhoz látni, hogy a munkásságot, a kis- és nagykereskedőket is működési körébe vonja. A bank célját a memorandum a következőképen foglalja össze: „Ennek a nép bankjának kell lennie, amely a bank szabályszerűen létrejött nyereségét a bank ügyfelei közt osztja szét; oly banknak kell lennie, amelynek a vezetésére és irányítására ép annyi szaktudást, tehetséget és tapasztalatot fognak felhasználni, mint amennyi más bankoknál rendelkezésre áll. így aztán lehetséges lesz, hogy ügyfeleivel az ő érdekében és az ő előnyükre együtt dolgozzék”. E kísérlet nagy jelentőségét lehetetlen fel nem ismernünk és ha sikerülni fog, akkor a szövetkezeti munkásbankoknak alighanem igen fontos szerep fog majd jutni az angol munkásság további küzdelmeiben és megerősödésében.

Az amerikai bevándorlás problémájával foglalkozik Jeremiah W. Yenks és W. Yett Lauck nemrég megjelent hasonló című alapos könyve, amely igen érdekes abból a szempontból, hogy mi ma az amerikaiak véleménye az országukba irányuló bevándorlás jelentőségéről és hatásairól. Behatóan vizsgálja a bevándorlás okait, azokat a behatásokat, amelyeket a bevándorlók jellembeli sajátosságai az amerikai intézményekre gyakorolnak, végül tüzetesen ismereti a bevándoroltak társadalmi, gazdasági és nemzetiségi viszonyait, említést tesz az ezek terén fennálló visszasságokról és megjelöli orvoslásuk egy néhány módját. Kutatásaik eredményeképen megállapítják a szerzők, hogy a bevándorlásnak nem annyira a bűn- és szegényügyi és a politikai következmények szempontjából kell jelentőséget tulajdonítani, amint azt sok amerikai publicista tette, sok előítélet és félreértés elterjedésére szolgáltatva így alkalmat, hanem elsősorban az ipari fejlődés szempontjából. A bevándorlás tette a szerzők szerint lehetővé az amerikai gyáriparnak és bányászatnak az utolsó harminc évben történt bámulatos terjeszkedését, viszont azonban az is bizonyos, hogy az új bevándorlók tömege a benszülött és régebben bevándorolt munkásság egy részét kiszorította és kedvezőtlenül hatott a bér- és munkaviszonyokra. Az új, angolul nem tudó és jelentékeny részben analfabéta munkások nehezen tanulják meg alaposan a mesterségüket és csak hosszabb idő alatt képesek az amerikai benszü-

lött munkásság élet- és munkastandardját elérni. Megfontolásra méltó tünet, hogy az új, ma már főképen délkeleti Európából érkező bevándorlók erős elkülönítési tendenciát mutatnak. A bevándorlási bizottság a Mississipitől keletre, az Ohiótól és Potomactól északra egyetlen oly ipari várost sem talált, amelyben ne lett volna egy szlávok, olaszok és magyaroktól lakott külön városrész. A bányavidékeken e bevándorlók egész különálló telepeket létesítenek. A bevándorolt és benszülött népesség egymással csak épen annyit érintkezik, amennyit az üzleti-munkaviszonyok okvetlenül szükségessé tesznek. Egyébként a bevándoroltak nemcsak hogy külön városrészekben, illetőleg telepeken laknak, hanem külön egyházzal, üzleti és hitelszervezetekkel, szórakozóhelyekkel és társadalmi egyesületekkel is bírnak. A benszülöttek a bevándoroltak életviszonyait rosszul, szellemi világát egyáltalán nem ismerik és ha nem is épen antipátiával, de mégis bizonyos tartózkodással és bizalmatlansággal viseltetnek irányukban. Mindez együttvéve nem kevés akadályt gördíthet a további „asszimiláció” lehetősége elé és jelentékenyen komplikálhatja az Egyesült-Államok társadalmi viszonyait.

A községi üzemekre vonatkozó elveket ismereti Douglas Knoop („Principles and methods of municipal Trading” című) új könyve. Különös érdekességet kölcsönöz neki, hogy a szerző, noha elvi ellensége a községesítésnek, több iparágra vonatkozólag mégis kénytelen annak a célszerűségét elismerni, olyannyira, hogy könyvéből az ellenkező meggyőződésűek is sok érvet meríthetnek. Legnagyobb ellenszenvvel a községi sütődék és a községi tejárusítás ellen viseltetik. Könyvének ez a része nem egészen mentes a felületességtől és logikai elmentmondásoktól. Elismeri a közönség hamisítatlan tejjel való ellátásának nagyjelentőségét a közegészségügy szempontjából és azt, hogy ennek a biztosításához a magánvállalatok nem nyújtanak kellő garanciát. De a szerző szerint a tej feltétlenül hamisítatlansága a községi árusítás esetében is csak akkor lenne biztosítható, ha a községi tejkészletet kizárólag községi majorságokról szereznék be és a magánosoktól nem vásárolnának. Ez azonban a szerző szerint merő képtelenség, amellyel egyáltalán *nem* érdemes foglalkozni. Miért! A szerző erre nézve két-valljuk be – nem valami nagyon meggyőző érvet hoz fel. Az első, hogy ez nagy megrázkódtatással járna a mezőgazdaság terén; a második, hogy a tej megdrágulna. Az elsőre az a feleletünk, hogy a megrázkódtatás itt sem lenne nagyobb, mint a termelés többi ágaiban, amelyekben községi üzemek működnek; a másodikra, hogy a termelési költségek emelkedését az ellenőrzés és a közvetítés költségeinek elmaradása ellensúlyozná.

A jövő színházára, az igazi népnevelő színházra gondolunk, ha a bremerhaveni új városi színházról szóló jelentést olvassuk. A szegényebb látogatóközönség érdekében tett intézkedések közül kiemeljük a következőket. A nézőtér helyei közt a műélvezet lehetőségének szempontjából elenyészően csekélyek az eltérések. A helyárak rendkívül olcsók:

Felemelt Rendes Mérsékelt
helyárak M.-ákban

Páholy, Erkély (első sorok) 1 zártszék	3	2.00	2
Erkély (hátsó sorok) 2 zártszék	2.50	2	1.50
Középső ülés	2	1.50	1
1. földszint	1.25	1	.75
2. földszint	.80	.60	.40

Évadbérlet az első földszint hetenként egyszer való látogatására 20 M, a második földszintre ugyanily bérlet 12 M. Ennek a nagy olcsóságnak hatásaképp a szegényebb néposztályok tömegesen látogatták a színház előadásait. Azonkívül az igazgató köteles évente legalább öt népelőadást rendezni, amelyre minden hely ára legfeljebb 50 pf. és öt diákelőadást. (Maximális helyár itt 30 pf.). Az igazgató szerződésileg köteles a színház által előadott darabok és a bennük szereplő színészek művészi színvonaláról gondoskodni. Előadtak operákat, operetteket és drámákat. A modern írók közül Hauptmann, Ottó, Ernst, Ibsen, Gorkij, Tolsztoj etc. darabjait sűrűn adták elő. A színház nivóját jellemzik továbbá a fényesen sikerült Tannhäuser- és Lohengrin-előadások. A finansziális eredmény pedig, a helyárak nagy olcsósága ellenére – vagy talán inkább miatt – felülmúlt minden várakozást.

Közszállítási szerződésben biztosított nyolc órai munkaidőt iktatták törvénybe az Egyesült Államokban. A törvény első §-a így hangzik: „A jelen törvény szerint kötött minden szerződésben, amelyben az Egyesült Államok vagy valamely Territorium avagy Columbia érdekelve van és minden ezek részére vagy ezek nevében kötött munkások vagy kézművesek foglalkoztatását igénylő szerződésben benne kell foglaltatnia olyan rendelkezésnek, amely szerint a szerződésben tárgyalt munkát vagy annak egy részét végző munkás és kézműves a szerződő vállalkozónak vagy alvállalkozójának a szolgálatában nap-tári naponként 8 óránál többet nem dolgozhatik; minden ilyen szerződésben e rendelkezés minden egyes áthágásáért 5 dollár büntetés állapíttassék meg minden munkás és kézműves és minden olyan nap után, amelyen az illető munkással 8 óránál többet dolgoztattak vagy azt neki megengedték; minden hivatalnok és felügyelő, aki a szerződés szerint a szerződés megtartásának ellenőrzésével meg van bízva vagy pedig ez hivatalánál fogva kötelessége, tartozik az Egyesült Államok, a Territorium vagy Columbia illetékes hivatalnokának azonnal bejelenteni, ha a minden szerződésbe fölveendő jelen törvény áthágásáról tudomást szerez, megjelölve a tudolgoztatott munkás vagy kézműves nevét és a tudolgoztatás napját, az utalványozásra jogosult tisztviselő pedig röjja ki az Egyesült Államok, a Territorium vagy Columbia javára visszatartandó büntetést, akár a fővállalkozó, akár annak valamely alvállalkozója hágtá át a szerződést. A levonás által jogában sértett vállalkozónak vagy alvállalkozónak jogában áll 6 hónap alatt az Egyesült Államok és a Territorium tekintetében a megfelelő resszortminiszterium fejéhez, Columbiát illetőleg annak kommisszárúsához felebbezni, akik jogosítva vannak a büntetési ügyet felülvizsgálni, ezeknek döntésétől számított 6 hónap alatt pedig a „Court of Claims”-hez fordulni, amely e bíróság szabályai szerint vizsgálja meg és dönti el az esetet.

Ehhez az üdvös rendelkezést tartalmazó rémes paragrafushoz, amelyet lehetőleg egyszerűsítettünk, csatlakozik a törvény második §-a, amely szerint kivétetnek a törvény rendelkezései alól a szárazföldi és vízi szállítási és fuvarozási szerződések, a hírszolgálat, a kormány által eszközölt készletbeszerzések, az olyan tárgyakra vonatkozó szerződések, amelyek rendszerint nyílt piacokon vásároltatnak, gátak építése és javítása, védművek, katonai felszerelések és az elnök rendeletével 1915 január 1-ig a Panama-csatorna munkálatai.

Az európai keresztény vasutasszervezetekről jelentést tettek az olaszországi katolikus vasutasok turini kongresszusán. E szerint Bajorországban 26996 vasutas van a keresztény szervezetben, Poroszországban 20,000, Württembergben 2500, Ausztriában több mint 8000, Belgiumban 14000-en fölül, Franciaországban 40,000-nél több. Ezekének az egyesületeknek a működése leginkább segélyezési intézmények fentartásában merül ki s csak utóbbi időkben kezdenek komolyabb szociális tevékenységet kifejteni.

A németországi szociáldemokraták pálinka-bojkottja, amelyet az 1909-iki leipzig-i kongresszus határozott el, úgy látszik nagy eredménnyel jár. Egy kimutatás szerint 3 év óta 423 millió literrel kevesebb pálinka fogyott Németországban a bojkott 31 hónapja alatt mint kellett volna fogynia annak a fogyasztásnak a mértéke szerint, amelyben a bojkott előtti időben fogyott a pálinka. 1908-09-ben 4.2 liter pálinka-fogyasztás esett egy-egy lakosra, 1910-1911-ben már csak 3 liter. Hogy ebből a jelentékeny eredményből mennyi esik a szociáldemokrata párt agitációjára és mennyi az antialkoholista egyesületek működésére, valamint a kultúra általános fejlődésére, ez persze nem mutatható ki, de a faktum mindezenre örvendetes.

A szakszervezeti tagság: életszükséglet. Körülbelül ezt a szentenciát mondotta ki egy konkrét esetben a düsseldorfi Oberlandsgericht. Egy nyomdász adóbevallásában a fentartásához szükséges kiadások között levonásba helyezte azt az 52 márkát is, amit szervezetének fizet évente tagsági járulékképpen. Az adóügyi hatóság kifogásolta ezt a leszámítást és kifogását jogosnak ismerte el a Landsgericht is. Az Oberlandsgericht azonban igazat adott a nyomdásznak. Az érdekes indokolás szerint: az alsóbíróság félreértette az életfentartás fogalmát, amely az összes életszükségleteket magában foglalja, tehát bele kell érteni azokat a kiadásokat is, amelyeket az ember társadalmi helyzetének megfelelő életmód igényel. Joggal hivatkozik a panaszlott arra, hogy neki szakszervezet tagjának kell lennie, ha képességének megfelelő állást akar kapni, nem tekintve itt azokat a gazdasági előnyöket, amelyet a szakegyleti tagság munkanélküliség, betegség és rokkantság esetében biztosít.

A magyar földbirtokok eladósodásáról megdöbbentő képet fest a Magyar Gazdaszövetség egy emlékirata, amelyet nemrégiben a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségéhez intézett. Nem egész tíz év alatt megháromszorozódott a magyar földre nehezedező jelzalogteher. 1901-ben még 500.706,000 korona volt földbirtokaink terhe, 1910-ben 1,507.579,000 korona. A végrehajtás útján gazdát cserélő birtokok száma azonban ennek dacára állandóan csökken, ami a hitel szoliditása mellett azt is bizonyítani látszik, hogy az adósságcsinálás nem könnyelműségéből, hanem hasznos beruházásból történik, de lehet az is az oka, hogy a magas árak mellett nagyon sokat elbír a gazdálkodó. 1901-1905-ben 19610 volt az elárverezett ingatlanok átlagszáma, 1906-1910-ben már csak 13615. De ez az örvendetes csökkenés is még horribilis számot mutat, ha összehasonlítjuk Ausztriával, ahol 9145 volt az utolsó évben a végrehajtás útján gazdát cserélő ingatlanok száma, vagy pláne, ha a nálunk háromszor nagyobb Németországgal hasonlítjuk össze, ahol 1910-ben mindössze 2134 volt az elárverezett ingatlanok szá-

ma. A Magyar Gazdaszövetség elérkezettnek látja az időt egy modern földtehermentesítésre és ennek az előkészítésére hívja fel memorandumában a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségét. Ilyen értelmű határozatot különben már a kecskeméti gazdasággyűlés is hozott.

A hús-Eldorádóban, Amerikában is növekszik a húsdrágaság. Erről ír cikket a „Köztelek” legutóbbi számában Paikert Alajos. A felhajtás a cikk szerint állandóan csökken. A 6 legfontosabb husvásáron Chicago-ban, St.-Luis-ban, Kansas-City-ben, Omahában, St.-Paul-ban és Sioux City-ben egyetlen évben, 1911-ről 1912-re 657 ezer darabbal kevesebb marhát hajtottak fel, az ár pedig métermázsánként 26 koronával magasabb volt. Az ok Amerikában is ugyanaz lehet, ami nálunk, t. i. a kultúra terjedése és a húsfogyasztás növekedése. De ebből még nem következik, hogy ezzel most már a legféltelenebb huszszoza is bűnbocsánatot és kegyes elnézést nyerjen.

Munkásvasárnap rendezését határozta el a Keresztény Templomok Egyesülete, egyik amerikai vallásügyi egyesület. Szeptember első vasárnapja minden évben a munkáskérdésnek szenteltetik. Minden pap ennek a problémának a köréből köteles venni e napon a szónoklat témáját, estenden pedig népgyűlés tartatik a templomban, ahol szociális kérdéseket tárgyalnak keresztény szempontokból. Az eszme érdekességét növeli, hogy az amerikai szakszervezeti központ az American Federation of Labor Torontóban tartott legutóbbi kongresszusán e munkásvasárnapok támogatását határozta el. Különleges kérdéseket – bal-esetbiztosítást, gyermekvédelmet stb. – is fognak ezeken a gyűlékezeteken tárgyalni és a szakszervezetek s az egyház együttműködésének az útját egyengetik.

A kényszertől való félelemnek igen nevezetes és megszívlelésre méltó példáját tapasztalta párisi „Cantines maternelles” intézmény, amely olyasmi, mint a mi ingyentej egyesületünk. Helyiségeket tart fenn, amelyekben minden anya, aki gyermekével be megy három étkezést nyer ingyen, azonkívül, ha az orvos előírja, egy üveg sterilizált tejet otthoni használatra. Az intézet áldásos működését meg akarta toldani azzal, hogy kötelező orvosi megvizsgálást írt elő minden belépő gyermek részére, miután tapasztalat szerint nagyon sok gyermeknek van valami baja anélkül, hogy az anya tudna róla és szükségesnek látná az orvos megkérdezését. Ezért tette az intézet a megvizsgálást kötelezővé. Ettől kezdve azonban a sűrűn látogatott helyiségek forgalma erősen megcsappant élénk bizonyosságul annak, hogy a kényszert még az ilyen dolgokban is perhorreszkálják az emberek és inkább lemondanak az ingyen élvezett előnyökről, semhogy alávéssék magukat a kényszernek.

A szocializmus szótára. (Ch. Véreque: Dictionnaire de Socialisme, Paris 1911.) Szerző célja volt, – mint az előszóban mondja – a francia szocializmus rövid encyclopediát adni és ez okból a külföldiek közül csak azokat ismerteti, akik a francia szocializmusra befolyással voltak. Mégis kár, hogy nevetek, mint Adler, Mehring, Costa, Iglesias, Plechanoff, Branting hiába keressük az ötszáz oldalra terjedő kötetben. Ara 5 frank.

A szocialista szavazatok száma az Egyesült Államok elnökválasztásain rohamosan szaporodik.

1892-ben 12 millió szavazatból még csak 21.1 ezer volt szocialista, a legutóbbi választáson pedig már 11 millióból 1.1 millió, tehát már az összes szavazatok tizedrésze. Az idei választáson már 2 millió szavazatot akarnak leadni a szocialisták, 1916-ban pedig, mint Morris Hillquist írja a Socialist Leader-ben, meg akarják választani a szocialista jelöltet. Az egyes államokban is bódítanak a szocialisták. Bár a kongresszuson csak egy szocialista képviselő van, Massachusetts-ből, de viszont az államok külön törvényhozásában több helyen nagyobb számmal bejutottak és sok helyütt, így 10 ohioi városban övék a polgármesteri székek.

A székesfőváros szociálpolitikai bizottsága 1912. évi október 12-én szombaton, d. e. 10 órakor dr. B á r c z y István polgármester elnöklelte alatt ülést tartott.

Előadók voltak : dr. F e r e n c z i Imre szakelőadó és dr. S i d ó Zoltán fogalmazó.

dr. S i d ó Zoltán fogalmazó ismertette a szociálpolitikai ügyosztály előterjesztését a hatósági utbaigazító hivatal felállítására tárgyában.

Dr. Feleki Béla kifogásolja a tervezetben, hogy az csak a városi kislakások lakóira terjed ki. Az ő ideálja az volt az indítvány megtételekor, hogy a ker. előjáróságoknál egy, a fogalmazói szakhoz tartozó tisztviselő bárkinek, úgy a vagyonos, mint a szegény embernek felvilágosítást adjon abban a tekintetben, hogy ügyével, mely hatósághoz, mely osztályhoz kell fordulnia és az illető hivatalba szükségeseiél kísérőlevéllel látja el. Az utbaigazítás és a jogvédelem ma már hatósági feladat.

Dr. Wildner Ödön tanácsnok: A Feleki biz. tag által kívánt módoszat oly nagy keretek között mozog, hogy annak keresztülvitele amellet, hogy igen nagy pénzáldozatot kívánna a várostól, nem is érné el azt a célt, amelyet maga elé tűzött. A kislakások telepeken e hivatalok részére már helyiségeket is rezerváltak, míg az elüljáróságokon hely nincs, nem is szólva arról, hogy sok ember nem szívesen megy a előjáróságra.

Dr. B á r c z y István polgármester: Eleinte őt is kértely fogta el abban az irányban, hogy az ügyosztály előterjesztése a kívánt célt szolgálja-e. Tüzetesebb vizsgálat után azonban rájött, hogy az ügyosztály előterjesztése helyes, mert azt kimondani, hogy az ingyenes jogvédelem hatósági kötelesség, igen veszedelmes dolog. Tagadhatatlan, hogy amit az ügyosztály proponál, komoly és jó dolog, amely megvalósításra érdemes, mert csakis ez szolgálja helyesen a kitűzött célt, nem pedig az, amit Feleki biz. tag kíván. Ha még valahol szükség van utbaigazító hivatalra, úgy ez a központi városháza, habár ez egészen más, mint amit az ügyosztály javasol. Amit az ügyosztály kíván, az szükség-szerű következése a főváros lakáspolitikájának. Az ellen nincs kifogása, hogy próbaképen egy-két kerületi elüljáróságon is létesítsenek ily hivatalt, a központi városházán azonban arra van szükség, hogy ha a jogkereső közönség a városházára jön, abban a hivatalban útmutatást kaphasson arra, hogyan igazodjék el a városi hivatalokban.

Dr. B r ó d y Ernő elismeréssel adózik az ügyosztálynak és a polgármesternek. Az előterjesztést elfogadja, csak azt szeretné kikötni, hogy a hivatal permanens legyen. Ezután F e l e k i Béla szólott még, mire a bizottság az ügyosztály előterjesztését elfogadta azzal, hogy a központi városházán is állítsanak fel irodát, amelynek az lesz a feladata, hogy a városházán nyújtson utbaigazítást.

Dr. F e r e n c z i Imre szociálpolitikai szakelőadó ismerteti és megokolja a bérkert telepre vonatkozó ügyosztályo javaslatokat, melyeket lapunk más helyén közlünk.

G e l l é r i Mór örömmel üdvözli a javaslatot, bár a helyet nem tartja ideálisnak. Kívánatosnak tartaná, ha a falugasok mellett cementházakkal is tennének kísérletet, amelyekben a lakóknak két szoba állana rendelkezésre.

K r i s z h a b e r Leó attól félti a telepet, hogy a tervezett kántin el fogja vonni a szülőket a gyermekekkel való foglalkozástól. A kertek művelése tekintetében tesz egy-né-mely javaslatot.

P o l g á r Károly szigorúan tilalmazandónak véli azt, hogy a lakók éjjel is a telepen tartózkodjanak és ezért állandó jellegű építkezést feleslegesnek vél. Aggályosnak tartja a telepnek vízvezetékekkel való öntözését, mivel az; túlságosan sok vizet fog igénybe venni és a kertesekre is nagy terhet fog róni.

B r e i t n e r Lipót hozzászólása után

dr. B á r c z y István polgármester a telep helyét azért tartja alkalmasnak, mivel gyárak között és munkásoklakta vidéken fekszik úgy, hogy elsősorban azok vehetik igénybe, akik leginkább rászorultak. A telep vízzel való ellátása kérdésében szívesen kerülné el maga is a vízvezetékekkel való öntözést, evégből kívánatosnak tartja, hogy az ügyosztály a telep talajviszonyait sürgősen megvizsgáltsassa.

Dr. W i l d n e r Ödön tanácsnok és dr. F e r e n c z i Imre szakelőadó a vízvezetékre, a játéktér felszerelésére, a telep befásítására nézve adnak felvilágosítást és a telepek kezelésére és rendjének fenntartására nézve felmerült óhajoknak a kertbérlelőkkel kötendő bérleti szerződésben és kerti rendben kívánnak eleget tenni.

A bizottság ezek után egyhangúlag hozzájárult a bérkerttelepre vonatkozólag tett ügyosztályi javaslatokhoz.

Dr. F e r e n c z i Imre szociálpolitikai szakelőadó megokolja a székesfőváros lakossága körében felveendő háztartási statisztika előkészítő munkálatainak (5000 K-nak) fedezete tárgyában tett előterjesztést.

A bizottság vita nélkül egyhangúlag hozzájárult az ügyosztályo javaslatához.

A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet közleményei magyar nyelven. A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézetet a Kómában 1905. évi június hó 7-én megkötött nemzetközi egyezmény alapozta meg, amelyet 1908. évi XVIII. törvénycikk gyanánt hazánk is becikkelyezett, A mai napig ötven állam csatlakozott ehhez a konvencióhoz, amey tehát immár a Föld gazdasági művelés alatt álló területének közel kilencvenkilenc százalékát foglalja magában. Ez annyit jelent, hogy a római intézet jóformán az egész világ mezőgazdasági helyzetéről kap rendszeres, hivatalos jelentéseket s állandóan figyelemmel kíséri valamennyi kultúrállam gazdasági vonatkozású mozgalmait, szakirodalmát, termelési statisztikáját, terményárait, mezőgazdasági munkabéreit, állategészségügyét, növényi betegségeit és értesüléseket gyűjt minden olyan kezdeményezésről, intézkedésről, kutatásról, kísérletezésről vagy eseményről, amely az intézethez csatlakozott többi államok gazdaközönségét érdekelheti.

Aki agrárpolitikával, vagy gyakorlati gazdálkodással foglalkozik, arra nézve – bátran mondhatjuk – nélkülözhetetlenek az intézet kiadványai, melyek eddig közkönyvtáraink közül csak a fővárosi könyvtárban voltak hozzáférhetők. Örömmel, jelntjük tehát, hogy ezentúl az Intézet kiadványai magyar nyelven is megjelennek (egyelőre mint a Köztelek mellékletei.

A védett korú munkások munkaideje. A Gyáriparosok Országos Szövetsége állást foglalt az 1911. évi XIX. törvénycikk (a nők éjjeli munkájának tilalmazása) végrehajtási rendeletének amaz' intézkedése ellen, amely szerint a védett korú (14-16 éves) munkások naponkénti munkaideje a szünetek beszámításával tíz óránál több nem lehet. Ez ügyben Beöthy László kereskedelmi miniszter 20213/1912. szám alatt a következő körrendeletet intézte az iparfelügyelőkhöz :

„Az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról szóló 1911. évi XIX. törvénycikk végrehajtása tárgyában múlt évi december hó 19-én 7143. szám alatt kibocsátott rendelet 14. §-ában foglaltak szerint a 16-ik életévüket még be nem töltött alkalmazottak naponkénti munkaideje, az 1884 : évi XVII. törvénycikk 115. §-a értelmében a munkaközi szünetek beszámításával tíz óránál több nem lehet.

mennyire üdvös volt ez az intézkedés, azt épen a behajtási pótszerek bizonyítják, úgy, hogy a behajtási illetékekből nagyban – egészben fedezni lehet a rendkívüli kiadásoknak, a kezelési költségeket terhelő részét. Vítát a behajtási járulékok hovatartozása körül, a községek és pénztárak között legföljebb az 1909: XI. t.-c. 69. §-nak 4-ik bekezdése támaszthat, amely szerint a behajtási illetékekből a községi pénztár az összes végrehajtási költségeket fedezni tartozik.

A zavart itt csak az az egyetlen egy körülmény csinálhatja, hogy az 1909: XI. t.-c. később kelt, mint az 1907: XIX. t.-c. 28. §-a. Azonban az 1909: XI. t.-c. nem szól ennek a §-nak hatályon kívül helyezéséről. Tekintetbe véve azonban azt a körülményt, hogy az 1883: XLIV. t.-c. vonatkozó intézkedései szószerint átvették az új közadók kezeléséről szóló törvénybe és az 1907: XIX. t.-c. jóval a régi közadók kezeléséről szóló törvény után keletkezett, nyilvánvaló a törvényhozás azon akarata, hogy a közadók végrehajtása után befolyó illetékekből kell fedezni a hátralékos pénztári járulékok behajtásának költségeit és a községeknek és városoknak a maguk részéről legalább ezzel a kevés Összeggel kell támogatni a dolgozó néprétegek közegészségügyét. Ebbe a kérdésbe azután élesen bevilágít az általános jogelv reflektorával, amelynek itt, tekintettel a munkásbiztosítás nagy horderejű és humanus intézkedéseire, még fokozottabb jelentősége van: Lex communis posterior non derogat speciali priori.

Ha azonban akár a kerületi munkásbiztosító pénztár alkalmazza a végrehajtót, vagy akár a kerületi munkásbiztosító pénztár járul hozzá a községi végrehajtók fizetéséhez, úgy az összes behajtási illetékek feltétlenül az alkalmazó pénztárakat illetik meg, mert így a városok és községek jogtalanul gazdagodnának.

A kerületi munkásbiztosító pénztáraknak ragaszkodni kell a behajtási illetékekhez és vitás esetekben a felső fórumoktól határozatot kell provokálni. A hátralékok nehézkes behajtása legégőbb sebe a magyar munkásbiztosításnak és ezen a bajon csak több pénztári alkalmazott erélyes munkájával lehet segíteni és csak így lehet megakadályozni az 1907: XIX. t.-c. segélyezési intézkedéseinek a pénzügyi nehézségeken való megféleklését.

Dr. Löwy Ödön.

Orvosrendszer és pénztári zárszámadási eredmények. A „Hauptverband deutscher Krankenkassen”-nek nemrég megjelent évi jelentésében 2,563.147 taggal bíró 259 pénztár gazdasági eredménye van ismertetve. Az összeállítást különösen érdekesítővé teszi az a körülmény, hogy a jelentés a pénztárakat az érvényben levő orvosrendszerek szerint 4 csoportba osztja s összehasonlítás céljából elkülönítve közli ezen 4 csoportnak vagyoni eredményeit. A jelentésben ismertetett 259 pénztár közül

A ... 28 pénztár 239.130 taggal a *fix orvosrendszer* alapján áll;

B . . . 136 pénztár 1,123.158 taggal a *korlátolt szabad orvosválasztás* rendszerét vezette be, mint pl. a budapesti ker. pénztárnál Budapesten, hol egy-egy orvosi kerületben több orvos van alkalmazva, kik között a tag szabadon választhat;

C ... 81 pénztár 1,149.578 taggal az orvosszövetség által propagált „*szabad orvosválasztási rendszer*”-t fogadta el;

D ... 14 pénztár (mind kisebb helyeken) 51.281 taggal nem a szabad orvosválasztásnak az orvosszövetség által propagált formáját (hol a pénztári praxisra jelentkező orvosokból külön orvosi testület alakítatik), hanem az *abszolút szabad orvosválasztást* tartja fenn olyképpen, hogy a tag a községben, illetve a városban levő bármely orvoshoz fordulhat.

A jelentésben foglalt részletes összehasonlító vagyoni adatok közül a legérdekesebbeket a következőkben közöljük:

Az *átlagos járulékszázalék* az egyes csoportokban a következő:

A fix orvosrendszer mellett	3.55%
B korlátolt szabad orvosválasztás mellett	3.76%
C orvosi testületesi szabad orvosválasztás mellett	3.88%
D abszolút szabad orvosválasztás mellett	3.51%.

A *fejenkénti évi járulék* az egyes csoportokban következőleg alakult:

A	33.67 M
B	35.72 M
G	38.25 M
D	30.17 M.

A *betegségi segélyeknek* 52 hétre való *kiterjesztésében* (túlmenő segélyek) részesültek 100-100 tag közül az

A csoportban	19.77
B	26.92
G	10.97
D	1.72.

A *fejenkénti orvosi költség* az A csoportban 5.81, a B csoportban 5.75, a G csoportban 6.94, a D csoportban 5.35 márkára rúgott.

A kifizetett táppénzösszegekből egy-egy tagra esett átlagban az A csoportban 10.86, a B csoportban 13.78, a G csoportban 15.27, a D csoportban 11.70 marka.

Még feltűnőbb a különbség az egyes csoportok között a *vagyonállag* tekintetében, mely a szóban forgó 259 pénztárnál összesen 60.5 millió márkára rúg, a miből 23.59 M. esik egy-egy biztosítottra. Ezen az összes 259 pénztárra vonatkozó *átlaggal* szemben a korlátolt szabad orvosválasztás alapján álló B csoportban 25.04 M., az A csoportban pedig 29.09 marka a fejenkénti átlag, míg a G csoportban a fejenkénti átlag 21.33, vagyis ezen csoportban még az átlagból is (amelyet pedig az A és B csoport messze meghalad) 2.26 M. hiányzik fejenként, a mi 1,149.578 biztosítottnál 2,598.046 márkát jelent.

Amint tehát látjuk, a Lipcsei Orvosszövetség által propagált szabad orvosválasztást elfogadó pénztárakban a *legmagasabb* a tagok által fizetendő *járulék*, ellenben rövidebb a tagok segélyezésének tartama, mint az A és B csoportban s a *legcsekélyebb* a pénztár *vagyona*; viszont a legmagasabb az orvosköltség s a legmagasabb az évi s a tagonkénti táppénzköltség. (T. i. az ezen a téren való jogosulatlan kedvezésekkel igyekeznek az orvosok a szabadon választó tagokat maguknak megnyerni s így jövedelmüket fokozni.)

A német Ortskrankenkassen ezen gazdasági eredményei ismét világosan bizonyítják, hogy a Lipcsei Orvosszövetség által propagált orvosrendszer a pénztárak érdekeivel nagy mértékben ellenkezik s a nagy orvosi létszámmal bíró nagyobb városokban a pénztárak gazdasági leromlásával jár.

A székesfehérvári kerületi pénztár e hó 13-án lelkes ünnepség keretében avatta fel új székházát. Az ezen alkalommal egybehívott díszközgyűlésen, majd az ezt követő társasbédén *Széchenyi Viktor gróf* főispán, *Prohászka Ottokár dr.* megyés püspök, *Sádra Gyula* polgármester mellett a közelet és társadalom minden rétege nagy számmal volt képviselve. Az állami hivatal részéről *Mentsik Ferenc dr.* min. tanácsos, másodelnök és *Sigmund Emil* min. osztálytanácsos-bíró, az Országos Pénztár képviselőjében *Garbai Sándor* elnök, *Lukács József* alelnök és *Sarkadi Ignác* igazgató, *Grossmann Miksa* aligazgató és az O. P. több tisztviselője

jelent meg. A kerületi pénztárak pedig mintegy 80 küldöttel vettek részt a társpenztár ünnepén.

Az ünnepség legkiemelkedőbb és jelentőségében is előreláthatólag messze kiható eseménye volt az a két beszéd, amely Erdős elnök megnyitó beszéde után Garbai Sándor az Országos Pénztár képviselőjében, Mentsik Ferenc dr. másodelnök pedig az A. H. képviselőjében tartott. A munkásbiztosítás szociális jelentőségének, feladatainak és a legközelebbi jövő programjának szakavatott és lendületes fejtegetésével e beszédek nemcsak nagy szónoki sikert értek el, hanem bizonyára sok új barátot is szereztek a jó ügynek a távolabb állók sorából is. Munkásbiztosításunk mai, félreismert helyzetében ez az eredmény már magában véve is jelentőséget ad a székesfehérvári pénztár ünnepének. Ami azonban ezenfelül mindkét beszédből örvedetesen kicsendült: az állami hivatal és az O. P. békés és bizalomteljes együttműködésére való törekvés, – ez az, ami az avatottak előtt országos jelentőséget ad ennek az alkalomnak. Az ügy minden barátja örömmel látja ezt a régen óhajtott közeledést és megvagyunk győződve arról, hogy a kölcsönös megértés már a legközelebbi időben érezetnül fogja üdvös hatását azokban a nagy fontosságú kérdésekben, amelyeknek elintézése elé többek között a pénztári tisztviselők is oly aggódó várakozással tekintenek.

Prohászka Ottokár megyéspüspök mondott még nagyhatású beszédet a díszközgyűlésen, majd a székház megtekintése után rendezett társaságban Széchenyi Viktor gróf főispán, Sáára Gyula polgármester, Mentsik Ferenc dr. másodelnök, Sarkadi Ignác az O. P. igazgatója, Friss Adolf dr. a székesfehérvári ker. pénztár főorvosa, Lukács József alelnök: „Mindnyájan tudjuk, – mondotta az O. P. alelnöke – hogy elvi harc dúlt hosszú ideig az Országos Pénztár és az Állami Munkásbiztosítóhivatal között. Nem hatalmi törekvések, nem egyéni érvényesülések voltak e küzdelem rugói, hanem a meggyőződésnek az az ereje, mely az ellenféltől kiváltja a tiszteletet és megbecsülést. Ahol nem jogosulatlan aspirációk, hanem egy nagy ügyért való lelkesedés tüzel a szemben álló feleket, ott a megértés, és a közeledés közel van.” Még többen mondtak felköszöntőt.

A most felavatott ház volt egyébként az első székház, amelyet az O. P. székházépítő programja keretében saját tulajdonként, helyi szerve használatára megszerzett, (x.)

Állati erővel hajtott szalmapréselő üzem nem esik balesetbiztosítási kötelezettség alá. Egyik kerületi pénztár konkrét balesetből kifolyólag azon kérdéssel fordult az Országos Pénztárhoz, vajjon a lóval hajtott szalmapréselő üzem baleset esetére biztosítva van-e. Az Országos Pénztár elnöksége azon felfogásának adott kifejezést, hogy a biztosítási kötelezettség nem fog fenn, mivel a szalmapréselés a T. 3. §-ában felsorolva nincsen, az állati erő (lóerő) pedig műszaki értelemben sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem azonosítható az elemi erővel (motorikus üzemek), s így a T. 3. §. 26. pontja alá sem vonható.

Irrigátor és ágytál szülészeti szempontból szükséges gyógyászati segédeszközök. Ezt állapította meg a m. kir. állami munkásbiztosító hivatal 1911. P. 35. sz. Ítéletében, melyben az irrigátorra nézve részletesebben a következőleg nyilatkozik: „Az irrigátor tekintetében nem került el a felső bíróság figyelmét az a körülmény, amely szerint az okleveles bábák részére kiadott utasítást tartalmazó belügyminiszteri 95.000/902. sz. rendelet 2. §-a értelmében a bábának

irrigátorral ellátva kell lennie. Abban az esetben tehát, ha a szóban levő szülésnél igénybe vett bába megfelelt ezen joghatályos rendelkezésnek, irrigátor beszerzése szükség nem volt; ha pedig a bába nem felelt meg, a mulasztás következményeit s így a beszerzett irrigátor költségeit is neki kellene megtérítenie. A felső bíróságnál azonban mégis az a nézet emelkedett érvényre, hogy éppen azért, mert a szülészeti támogatást természetben köteles adni a pénztár, tényleg pedig ezt teljesíteni szülésznők alkalmazásának hiányában nem tudja, ezért felelős abban az irányban, hogy az igényjogosult magánúton szerezhesse be mindazt, amit a szükséges szülészeti támogatással kapcsolatban igényelhet. Ezen az elfogadott állásponton a felső bíróság az irrigátor készletben tartását netán elmulasztott szülésznő felelőségének érintetlenül hagyásával, a pénztárt az irrigátor árának megtérítésére kötelezte.” Vagyis az irrigátor tulajdonképpen a bábagesély egyik elemét képezi, amelyet a maga ténykedése keretében magának a bábának kell nyújtania. – Ami az ágy tálat illeti, melylyel a bábának nem kell ellátva lennie, kétségtelen, hogy a szülésznőnek átadott ágytál nem válik annak tulajdonává, hanem csak használati joga van arra addig, míg állapota azt szükségessé teszi, azután pedig az visszaszáll a pénztárra. (Világosan kitűnik ez az országos pénztári alapszabályok 41. §-ának 2. pontjából.) A szülésznőnek ágytállal való ellátása tehát a legjobban úgy szervezhető, hogy a pénztár szerződött szülésznőit felszereli a szükségesnek mutakozó mennyiségű ágytállal s a szülésznő, ki azokért a pénztárral szemben felelős, adja át és veszi vissza azokat a szülésznőtől.

A szolgálati és fegyelmi szabályzatok jóváhagyásáig a fegyelmi eljárásra nézve mely szabályok irányadók. E kérdésben az állami munkásbiztosítási hivatal a következő leiratot intézte egyik kerületi pénztárhoz: „Miatán a kerületi pénztárnak ez idő szerint sem a volt kerületi betegsegélyző pénztártól átvett, sem az 1907: XIX. t.-c. életbeléptetése után törvényszerűen jóváhagyott fegyelmi szabályzata nincsen, a végleges minőségben szolgáló pénztári alkalmazottak ellen fegyelmileg eljárni alig lehet, Mivel azonban ez az állapot a pénztári ügymenetre hátrányos, a hivatal nem zárkózik el a kérdésnek a fennálló kényszerhelyzet által indokolt oly ideiglenes megoldásaitól, mely egyrészt lehetővé teszi a végleges pénztári alkalmazottakkal szemben is a fegyelmi jog gyakorlását, és másrésztől megfelel azoknak a kellekeknek, amelyekhez az 1907: XIX. t.-c. 130. §-a fegyelmi szabályzatok jogérvényességét kötötte. Ez a megoldási mód az, hogy amennyiben a kerületi pénztár igazgatósága elhatározza, hogy arra az időre, míg szolgálati és fegyelmi szabályzata ezen hivatal jóváhagyásával az 1907: XIX. t.-c. 130. §-a alapján jogerőssé válni fog, az Országos Pénztárnak az állami munkásbiztosítási hivatal által jóváhagyott fegyelmi szabályzatát elfogadja és végleges minőségben szolgáló alkalmazottjaival szemben annak határozmányai szerint fog eljárni, a hivatal nem fog elzárkózni az elől, hogy a szóban levő igazgatósági határozatot ideiglenes jellegére való tekintettel jóváhagyja. Ily eljárás mellett a hivatal úgy véli, hogy az emiutt szabályzat alapján lefolytatandó fegyelmi eljárást esetleges felelősség során a hivatal biztosítási tanácsa sem fogja törvényesség szempontjából kifogásolni”.

Munkáskizárás és betegsegélyezés. A budapesti munkásbiztosítási választott bíróságnak 1911. Bet. I. 6/14. sz. Ítéletében érdekes megvilágítást nyert a munkáskizárásnak a kizárt munkások betegsegélyezési ígé-

nye szempontjából való jelentősége: Igénylőt munkaadója 1910. aug. 19-én kijelentette, mivel összes munkáit e napon kizárta. Igénylő 1910. szept. 29-én lett beteg, s táppénzt kért, mivel a munkaadó vele közvetlenül nem közölte, hogy őt a munkából elbocsátja s munkakönyvét is csak 5 hét múlva kapta vissza a IX. ker. előjárásnál, ezen időponttól szept. 29-éig pedig a passzív tagsága fennállott. A bíróság megállapítja, hogy a munkákizárás tényével a szolgálati szerződés igénylővel szemben is megszűnt, s az hogy egyénileg az elbocsátást a munkaadó igénylővel nem közölte, nem változtat az elbocsátás megtörténtén, mert általános munkásmozgalmak (sztrájk, kizárás) esetén a munkaviszony megszüntetése iránti elhatározás a dolgozók természetét szerint nem egyénenként, hanem általánosságban jut kifejezésre. Hogy igénylő a munkakönyvet nem kapta meg az elbocsátás napján, az szintén nem eredményezte a munkaviszony fenntartását, mert a munkaadó a munkakönyvet tagadta meg, igénylő azért nem is jelentkezett s a munkaadó hirdetőnyelvében közölte a munkásokkal, hogy könyvük az iparhatóságnál letéttetett és ott átvehető, amely nyilvános közzététel az általános munkásmozgalom alkalmából igénylővel szemben is joghatályos volt.

Betegség esetére biztosított gazdasági gépmunkás segélyezési igénye baleset esetén. Az Országos Pénztár elnöksége azon álláspontra helyezkedett, hogy az 1912: VIII. t.-c. hatálybalépte óta a gazdasági gépeknél betegségekre biztosított alkalmazott – kivéve a vizsgázott gépészt baleset esetén semmiféle segélyre nincs jogosítva az Országos Pénztártól, mert balesetre az Orsz. cselédpénztárnál van biztosítva.

A borossebesi ker. pénztár feloszlása. Az Országos Pénztár a borossebesi ker. pénztár közgyűlésének a feloszlást kimondó határozata folytán a helyszínén vizsgálatot tartott és a helyi viszonyok alapos mérlegelése alapján a feloszlási határozatot pártoló vélemény kíséretében terjesztette fel az állami munkásbiztosítási hivatalhoz.

Drágasági pótlék és nőtartás. Az Országos Pénztár elnöksége egy konkrét esetből kifolyólag kimondotta, hogy az olyan tisztviselő, ki nevével már házasságban nem él, hanem csupán nőtartásra van kötelezve, nősnek nem tekinthető s így csak 10%-os drágasági pótlékra bír igényekkel.

Mikor kell a választott bírósági ülnököket megválasztani. A választott bírósági eljárási rendelet 10. §-a értelmében az ülnökök és helyetteseik három évre választatnak. Az id. rendelet 16. §-a értelmében pedig a választott bírósági ülnököket a választott bíróság működési idejének utolsó évében a rendes közgyűlésen, de legkésőbb szeptember hó végéig kell megválasztani. Az ülnökök választásának ezek szerint 1912-ben kellett volna már megtörténnie. Tudomásunk szerint azonban egyetlen kerületi pénztárnál sem választották meg az új ülnököket. Ennek oka az, hogy az Országos Pénztári alapszabályok 212. §. 1. bekezdése viszont úgy intézkedik, hogy a választott bírósági ülnökök az igazgatósági és felügyelő-bizottsági tagokkal egyidejűleg választandók. Tekintettel arra, hogy a T. 124. §. 2. pontja és a T. 160. §-a a választott bírósági tagok választásánál követendő eljárás szabályozását a kerületi pénztári alapszabályokra bízta, ezen alapszabályok 20. §. f) pontja pedig e tekintetben az Országos pénztári alapszabályok 212. §-ára utal, s így az Országos Pénztári alapszabályok e kérdésbeni intézkedésre való jogosultsága a törvény alapján megállapítható, a

törvénynek az Eljárási Rendelet tárgyait meghatározó 181. §-a azonban a választott bírósági szervezeti kérdéseknek a rendeletben való szabályozására nem ad meghatalmazást, az alapszabályok és az Eljárási Rendelet ezen ellentétében tényleg az alapszabály tekintendő erősebb jogforrásnak s ezért a kerületi pénztárak helyesen jártak el, midőn ezt követték. Célszerűbb is az alapszabályok 212. §-ában megjelölt eljárás, mivel az Eljárási Rendelet szerinti választások esetén minden közgyűlési ciklus alatt, nem az akkori közgyűlési többség s azok szellemének képviselői, hanem az előző ciklus közgyűlési többségének képviselői vennének részt a választott bíróságban, s minden ciklusnak nemcsak első, hanem harmadik közgyűlése is választásokkal volna kénytelen foglalkozni. Mindezekre tekintettel kívánatos, hogy az Eljárási Rendelet 16. §-a megfelelően módosíttassék.

Felelős szerkesztő: **Dr. LÁNCZI JENŐ.**